

Karolina Koppelomäki ja Jasmiina Salmenautio

”Se on vähä enemmän niinku kaveri”

Eteläpohjalaisten nuorten kokemuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta

Opinnäytetyö

Syksy 2019

SeAMK Sosiaaliala

Sosionomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijät: Karolina Koppelomäki ja Jasmiina Salmenautio

Työn nimi: ”Se on vähä enemmän niinku kaveri”: Eteläpohjalaisten nuorten kokemuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta

Ohjaaja: Mirva Siltakorpi

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 54

Liitteiden lukumäärä: 3

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, millaisia kokemuksia Etelä-Pohjanmaalla asuvilla nuorilla on ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös ammatillisen tukihenkilötoiminnan merkitystä nuorten toimintakyvylle. Tämä tutkimus on tehty yhdessä Familiar Oy:n kanssa.

Opinnäytetyö tehtiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Opinnäytetyössä haastateltiin kuutta (6) ammatillisen tukihenkilötoiminnan piirissä olevaa nuorta, jotka olivat päättäneet peruskoulunsa. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna ja tulokset analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Tämän opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui pääosin ammatillisen tukihenkilötoiminnan määrittelystä sekä lastensuojelusta sen taustalla.

Tutkimuksen tulosten perusteella Etelä-Pohjanmaalaiset nuoret ovat kokeneet tukihenkilötoiminnan tarpeelliseksi ja hyväksi. Suurin merkitys vaikuttaa tämän tutkimuksen valossa olevan pysyvällä suhteella ja sillä, että nuoret saavat työskennellä tuttavien tukihenkilöiden kanssa. Nuoret osasivat nimetä hyvin työskentelylle nimettyjä tavoitteita ja olivat tehneet suunnitelmia niiden toteutumiseksi yhdessä tukihenkilönsä kanssa. Tuloksista kävi myös ilmi, että nuoret eivät antaneet tukihenkilötoiminnalle suurta merkitystä heidän fyysiseen toimintakykyynsä, vaikka tapaamisilla harrastettiin liikuntaa.

Avainsanat: ammatillinen tukihenkilötoiminta, lastensuojelu, avohuolto, jälkihuolto, tukihenkilö

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Bachelor of Social Services

Authors: Karolina Koppelomäki & Jasmiina Salmenautio

Title of thesis: "It's more like a friend": Experiences of South Ostrobothnian youth of professional support activity

Supervisor: Mirva Siltakorpi

Year: 2019

Number of pages: 54

Number of appendices: 3

The aim of this thesis was to find out the experiences that young people living in South Ostrobothnia have about the work of a professional support person. This study also explores the significance of support person activity for young people's ability to function. This thesis was produced in collaboration with Familiar Oy.

This is a qualitative research, in which semi-structured theme interviews were used as data collection method. We interviewed six (6) young people who have a support person. They had finished their primary school. The results of this study were analysed using qualitative content analysis. The theoretical framework of this thesis consists mainly of the definition of professional support person and child protection.

According to the results of the study, young people in South Ostrobothnia experience that support person activity was necessary. Together with the support person, the young person had set goals for the activity and had created a plan to achieve the goals. The results showed that the young people did not find the support person's work relevant to their physical performance, even though physical activity was a part of the meetings.

Keywords: Professional support person activity, child protection, open welfare, aftercare, support person

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuvioluettelo	6
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN PROSESSI JA TAVOITTEET	8
2.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset	8
2.2 Prosessi	9
2.3 Työelämätaho	10
2.4 Aiemmat tutkimukset	11
3 LASTENSUOJELU AMMATILLISEN TUKIHENKILÖTOIMINNAN TAUSTALLA	13
3.1 Lastensuojelun periaatteet	13
3.2 Lastensuojelun asiakkuus	15
3.3 Lastensuojelun avohuolto	16
3.4 Jälkihuolto	18
4 AMMATILLINEN TUKIHENKILÖTOIMINTA	20
4.1 Tukihenkilötoiminta lastensuojelun näkökulmasta	20
4.2 Tukisuhde prosessina	22
4.3 Tukihenkilönä nuorelle	24
5 TOIMINTAKYKY OSANA HYVINVOINTIA	26
5.1 Toimintakyvyn osa-alueet	26
5.2 Hyvinvointi	27
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
6.1 Laadullinen tutkimus	29
6.2 Aineistonkeruu	30
6.3 Analyysimenetelmä	31
6.4 Eettisyys ja luotettavuus	32
7 TUTKIMUSTULOKSET	34

7.1 Pysyvyys.....	34
7.2 Toiminta	35
7.3 Yhteydenpito.....	36
7.4 Tavoitteet ja tulevaisuus.....	37
7.5 Merkitys tuettavan nuoren toimintakyvylle.....	38
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	41
9 POHDINTA	44
LÄHTEET	46
LIITTEET	51

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Opinnäytetyön prosessi.....	10
Kuvio 2. Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät vuosina 1996–2018.	18
Kuvio 3. Tukisuhde prosessina.	24
Kuvio 4. Toimintakyvyn kolme osa-aluetta.	27
Kuvio 5. Allardt'n hyvinvoinnin ulottuvuudet.	28
Kuvio 6. Sisällönanalyysiprosessi.	32
Kuvio 7. Tapaamisten sisältö.	36

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia nuorten kokemuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta sekä selvittää, millaisen merkityksen kyseiselle toiminnalle nuoret antavat oman toimintakykynsä kannalta. Yhtenä työn tavoitteista on saada nuorten ääni kuuluviin. Aineistomme koostuu avo- ja jälkihuollon kautta tukihenkilötoiminnan piiriin tulleista nuorista. Ammatillinen tukihenkilötoiminta on yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimista ja osa lastensuojelua. Viime vuonna avohuollon asiakasmäärät vähenivät, mutta kiireellisten sijoitusten määrä kasvoi seitsemällä prosenttiyksiköllä (THL 2019b, [viitattu 28.8.2019]). Perheiden tukeminen kotiinpäin on taloudellisesti kannattavampaa kuin lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle, ja yksilötasolla se vähentää tarvetta suuremmille lastensuojelun interventioille.

Ammatillinen tukihenkilötoiminta on yksi osa jälkihuoltoa. Keväällä 2019 eduskunta hyväksyi lain (L417/2007), jonka mukaan jälkihuollon yläikärajaa nostetaan 25:een ikävuoteen 21:stä ikävuodesta ja näin ollen tämä opinnäytetyö on erittäin ajankohtainen lakimuutoksen astuessa voimaan 1.1.2020. Lakimuutoksella on paljon positiivisia vaikutuksia. Se takaa jälkihuollossa olevalle nuorelle mahdollisuuden opiskella esimerkiksi ammattikorkeakoulututkinnon taloudellisen ja henkisen tuen turvin. Pohdimme myös sitä, että onko 21-vuotias vielä tarpeeksi kypsä hoitamaan kaikki asiansa ilman jälkihuoltoa, jos hänellä ei ole esimerkiksi minkäänlaista tukiverkkoa. Yle kertoo aiheesta käsittelevässä uutisessaan, että ikärajan nostoa on perusteltu syrjäytymisen ehkäisemisellä sekä huostaanotettuna olleiden nuorten suuremmalla todennäköisyydellä kuolla ennen 25 ikävuotta (Savolainen 2019.) Keskustellessamme aiheesta ammattilaisten kanssa nousi esille huoli siitä, että jälkihuollossa oleva nuori saattaa helppouden takia jäädä jälkihuollon turvin täysin koulu- sekä työelämän ulkopuolelle. Mielestämme tämä asia tulisi ottaa huomioon ennen lakimuutoksen täytäntöönpanoa. Jälkihuollon suoma taloudellinen turva on nykyisessä muodossaan subjektiivinen etuoikeus, mutta olisiko sen mahdollista olla sidoksissa esimerkiksi jatko-opiskeluihin, kuntouttavaan työtoimintaan tai erilaisiin työkokeiluihin?

2 TUTKIMUKSEN PROSESSI JA TAVOITTEET

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön taustaa ja prosessin kulkua. Luvussa käydään läpi myös tutkimuskysymykset sekä esitellään työelämätaho. Alaluvussa 2.5 esitellään aiempia tutkimuksia, jotka käsittelevät ammatillista tukihenkilötoimintaa. Tässä luvussa tulee esille tutkimuskysymykset, jotka ovat: Millaisia kokemuksia eteläpohjalaisilla nuorilla on ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta? Millaisen merkityksen toimintakykyyn eteläpohjalaiset nuoret antavat ammatilliselle tukihenkilötoiminnalle?

2.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimuskysymykset

Tutkimusaiheeksi valittiin nuorten kokemukset ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta sekä sen merkitys heidän toimintakyvyilleen. Aiheen valintaan vaikutti se, että työskentelemme molemmat lastensuojelun sijaishuollossa ja kiinnostuimme siitä, miten lapset ja nuoret kokevat lastensuojelun avohuollon ja koetaanko siitä olevan hyötyä. Mielenkiintomme on nimenomaan asiakkaiden kokemuksissa, koska työntekijöiden kannalta on jo jonkin verran tutkimuksia tehty. Ammatillinen tukihenkilötoiminta nousi vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan edelle siksi, koska nuorten pahoinvoinnin lisääntyessä tarve lastensuojelun ammatilliselle tukihenkilötoiminnalle kasvaa jatkuvasti. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä nuorten kokemuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta ja kuulla millaisen merkityksen toimintakykyyn nuoret antavat ammatilliselle tukihenkilötoiminnalle. Näiden pohjalta tutkimuskysymyksiksi muodostuivat:

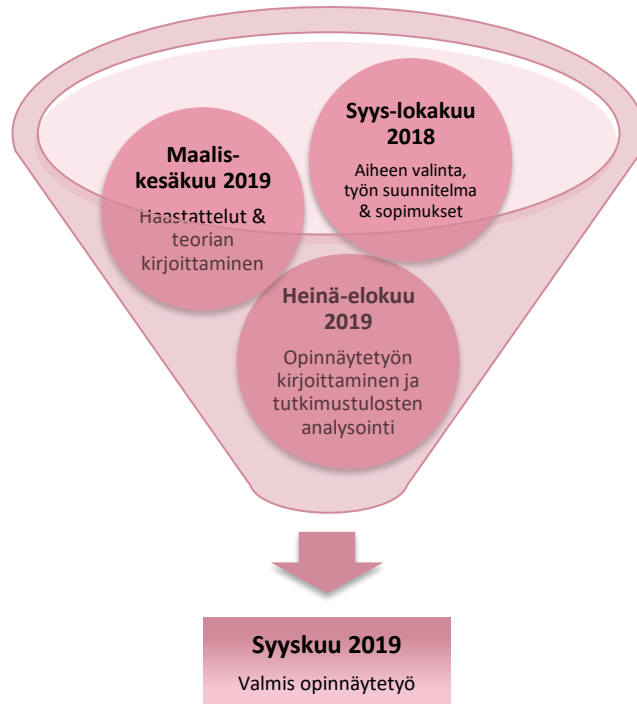
1. Millaisia kokemuksia eteläpohjalaisilla nuorilla on ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta?
2. Millaisen merkityksen toimintakykyyn eteläpohjalaiset nuoret antavat ammatilliselle tukihenkilötoiminnalle?

2.2 Prosessi

Opinnäytetyötä lähdettiin työstämään aiheen valinnan sekä suunnitelman kautta syyskuussa 2018 (kuvio 1). Aiheen valinta osoittautui yllättävän vaikeaksi. Aika pian kuitenkin huomasimme, että ammatillinen tukihenkilötoiminta nousi ideoissamme usein esiin. Päätimme siis, että aiheemme käsittelee sitä, mutta tulokulmaa jouduimme hetken pohtimaan. Pehdyimme aiempiin tutkimuksiin ja sitä kautta huomasimme, että nuorten näkökulmaa ei ole tutkittu vielä kovinkaan paljoa. Rajasimme työmme käsittelemään eteläpohjalaisten nuorten kokemuksia, koska halusimme saada aiheesta paikallista tietoa.

Aiheen valinnan jälkeen vuorossa oli suunnitelman kirjaaminen ja työelämätahon kanssa sopimuksien kirjoittaminen. Tarkoituksenamme oli alkaa haastattelemaan heti haastattelurungon valmistuttua, mutta haastateltavien saaminen osoittautui vaikeaksi ja haastattelujen aloittaminen venyi keväälle.

Keväällä ja kesällä rakentuivat teoria ja aineistonkeruu rinnakkain ja se osoittautui hyväksi kokonaisuudelle. Haastattelut tukivat opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen rakentumista aineiston ympärille. Opinnäytetyön teoriaosuus sekä aineistonanalyysi valmistui heinä-elokuun aikana. Sisällönanalyysi osoittautui toimivaksi tässä opinnäytetyössä ja valikoituikin analysointimenetelmäksemme. Valmis työ esiteltiin syyskuun 2019 opinnäytetyöseminaarissa.

Kuvio 1. Opinnäytetyön prosessi.

2.3 Työelämätaho

Opinnäytetyön työelämätahoksi valikoitui Familiar Oy. Familiar on saanut alkunsa vuonna 2015, kun Mediverkko ja Mehiläinen yhdistyi lastensuojelun valtakunnalliseksi toimijaksi. Se on yksi johtavista yksityisistä lastensuojelupalveluita tuottavista yrityksistä ja tarjoaa lapsille, nuorille sekä heidän perheilleen palveluita avuhuollon tukihenkilötyöstä aina vaativaan erityistason laitoshoitoon. Familiar Oy:llä työskentelee maanlaajuisesti noin 1500 alan ammattilaista. He tuottavat Etelä-Pohjanmaan alueella avo- sekä laitospalveluita.

Yhteistyö lähti käyntiin puhelinsoitolla, jossa sovittiin ensimmäinen tapaaminen. Yhteyttä otettiin avopalveluiden palvelupäällikkö Marja Niemiseen, ja hänestä tuli opinnäytetyön yhteyshenkilö. Familiar Oy:llä oltiin ammatillista tukihenkilötoimintaa tutkivasta opinnäytetyöstä kiinnostuneita. Yhteyshenkilön kanssa sovittiin, että työntekijät kartoittavat nuoret, jotka haluavat osallistua tutkimukseen. Yhteydenpito oli jokaisen haastateltavan kohdalla yksilöllistä. Joidenkin kanssa oltiin suorassa

yhteydessä, mutta joissakin tapauksissa yhteydenpito tapahtui työntekijän välityksellä.

2.4 Aiemmat tutkimukset

Tutkimuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta on tehty ympäri Suomea laajasti. Näissä tutkimuksissa näkökulmana on yleensä työntekijöiden kokemukset toiminnasta. Tutkimuksia on tehty myös sekä lapsiperheiden vanhempien että lasten näkökulmasta, mutta nuorten kokemukset ovat selkeästi jääneet vähemmälle.

Pirjo Jokinen (2011) on tutkinut Helsingin yliopistossa pro gradu -tutkielmassaan jälkihuollossa olevien nuorten kokemuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta. Jokinen oli haastatellut kahdeksaa (8) 16–20-vuotiasta nuorta, jotka olivat olleet sijoitettuna ammatilliseen perhekotiin, sijaisperheeseen tai nuorisokotiin. Jokisen tavoitteena oli kuvata nuorten kokemuksia tukihenkilötoiminnan eri vaiheista. Jokinen sai tutkimuksessaan selville, että nuorten kokemukset olivat suurimmalta osin positiivisia. Keskeisin Jokisen tutkimustulos oli se, että nuoren ja tukihenkilön välinen toimiva vuorovaikutussuhde on koko toiminnan merkityksellisyyden suurin osatekijä.

Eveliina Hassinen ja Jenna Lensu (2015) ovat tehneet AMK-opinnäytetyön ”Mut se tosiaan auttaa ihmisiä, tuo tukihenkilö”, jossa tutkitaan jälkihuoltonuorten kokemuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta. He haastattelivat viittä (5) nuorta, ja haastatteluilla he pyrkivät selvittämään nuorten kokemuksia toiminnasta sekä millaisia parannusehdotuksia nuorilla toimintaan olisi. Tutkimustuloksissa nousi esille tukihenkilötoiminnan olevan nuorille tärkeää etenkin itsenäistymisen kynnyksellä. Tukihenkilöä pidettiin viranomaisen sijaan enemmänkin ystävänä ja turvallisena aikuisena.

Jonna Shemeikka sekä Niina Virkkala (2009) ovat tehneet yhteistyössä Sarpat Oy:n kanssa AMK-opinnäytetyön, jossa tutkitaan ammatillisen tukihenkilötoiminnan vaikuttavuutta nuoriin. Shemeikka ja Virkkala haastattelivat sekä tukisuhteessa olevia nuoria että tukihenkilöitä, mutta myös sosiaalityöntekijöitä.

Tutkimustuloksissa nousi esille ammatillisen tukihenkilötoiminnan olevan vielä paikkaansa hakeva työmuoto lastensuojelun avopalveluiden piirissä. Se kuitenkin nähtiin tarpeellisena erityisesti jälkihuollossa oleville nuorille.

Aiempiä tutkimuksia havainnoidessa ilmi nousi selkeä yhteys ammatillisen tukihenkilötoiminnan ja jälkihuoltoon välillä. Toiminta on tarpeellista kaikenikäisille nuorille, mutta erityinen vaikutus sillä huomattiin jälkihuollon piirissä oleviin nuoriin. Itsenäistymisen kynnyks on suuri muutos nuoren elämään, johon liittyy monia haasteita, ja tukihenkilö koettiin tässä vaiheessa elämää tärkeänä auttavana tekijänä.

3 LASTENSUOJELU AMMATILLISEN TUKIHENKILÖTOIMINNAN TAUSTALLA

Tässä luvussa käsitellään lastensuojelua sekä avo- ja jälkihuoltoa. Luvussa käsitellään myös lainsäädäntöä, koska tukihenkilötoiminta on lastensuojelulain 36§:n mukaista avohuollon tukitoimintaa, ja se toimii osana ehkäisevää lastensuojelutyötä. Lastensuojelulaki nojautuu YK:n lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen, joka hyväksyttiin 20.11.1989 sekä astui voimaan 1990. Suomessa sopimus tuli voimaan 1991 ja velvoittaa kaikkia viranomaisia sekä yksityisiä tahoja, jotka hoitavat viranomaistehtäviä. Sopimus tähtää lapsien oikeuksiin olla toimijoita eikä vain toiminnan kohteita. Syrjinnän kieltä, lapsen osallisuus sekä lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen ovat sopimuksen kulmakiviä. (Lastensuojelun keskusliitto, [viitattu 23.7.2019].)

3.1 Lastensuojelun periaatteet

Sosiaalityön maailmanlaajuisen määritelmän mukaisesti sosiaalityön perustana ovat ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteet. Näiden noudattamista pidetään työskentelyn lähtökohtana. Lastensuojelun työskentelyssä tulee itsestäänselvästi tuntea, kunnioittaa sekä huomioonottaa perus- ja ihmisoikeuksia riippumatta siitä, onko lapsi lastensuojelun avohuollon, sijaishuollon vai jälkihuollon asiakkaana. (Araneva 2018, 19.) Vuonna 2008 voimaan tulleen lastensuojelulain (L417/2007) kokonaisuudistuksen yhteydessä lainsäätäjät osoitti hallituksen esityksessä (HE 252/2006) joukon kaikille kuuluvia perusoikeuksia, jotka on erityisesti otettava huomioon lastensuojelulaissa. Lastensuojelulaki on uudistunut viimeksi vuonna 2019. Lapsen perusoikeuksien täysi toteutuminen edellyttää aikuisilta aktiivisia toimenpiteitä. Suomen perustuslain (L731/1999) 6 §:n 3 momentti velvoittaa kohtelevaan lapsia tasa-arvoisesti yksilöinä ja kunnioittamaan heidän mahdollisuuttaan vaikuttaa omiin asioihinsa. Lasten tasa-arvoinen kohtelu tarkoittaa, että lapsia kohdellaan keskenään yhdenvertaisesti, mutta myös aikuisiin nähden tasa-arvoisina, yhtäläiset perusoikeudet omaavina ihmisinä. (Araneva 2018, 24-26.) Bardy (2013, 149)

korostaa, että lasten oikeudesta osallisuuteen on säädetty laissa myös kansainvälisellä tasolla. Lapsen oikeus osallisuuteen on määritelty YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (Unicef [viitattu 9.9.2019]), jonka mukaan nämä oikeudet kuuluvat joka ikiselle lapselle. Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa julkisen vallan käyttäjät takaamaan lapsille mielipiteen ilmaisemisen ja osallistumisen mahdollisuuden kaikissa heitä koskevissa asioissa lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Lastensuojelulain (L417/2007) tarkoituksesta on säädetty lastensuojelulain 1 §:ssä. Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun. Lain tavoitteena on varmistaa jokaiselle lapselle mahdollisuus saada lapsenhuoltolain (L361/1983) 1§:n mukainen huolto. Ensisijainen vastuu lapsen tasapainoisesta kehityksestä ja hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla sekä muilla huoltajilla, mutta viimesijainen velvoite turvata lapsen oikeuksien toteutuminen on lastensuojeluviranomaisilla. Lapsen oikeuksia ei voida turvata kuitenkaan pelkän lastensuojelulain voimin, vaan lapsen oikeuksien toteuttamiseen tarvitaan myös muita viranomaisia sekä koko yhteiskuntaa. (Araneva 2018, 65.)

Lastensuojelun keskeisen periaatteen mukaisesti lastensuojelun olisi pyrittävä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin, ja ehkäisemään ongelmia tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. Lähtökohtaisesti varhainen puuttuminen lapsen tilanteeseen on muiden viranomaisten kuin lastensuojeluviranomaisten tehtävä, sillä se, että lapsi on lastensuojelun asiakkaana, osoittaa sen, että hän on jo korjaavan tuen tarpeessa, eikä ongelmia ole huomattu tai niihin ei ole puututtu tarpeeksi varhain. Tavoitteena on, että lapsen tasapainoiseen kehitykseen liittyvä tuen tarve saadaan perustason palveluiden järjestämällä tuella, eikä tuen tarve pitkity. Mikäli lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeitä muutostavoitteita ei saavuteta perustason palveluiden avulla, lapsi on ohjattava lastensuojelun piiriin. (Araneva 2018, 52–53.)

Aranevan (2018, 66) mukaan lastensuojelulain mukaisten palveluiden sekä tukitoimenpiteiden tarve johtuu lapsen huonoista kasvuolosuhteista, huolenpidon puutteesta tai käyttäytymisestä, josta aiheutuu lapsen terveydelle tai kehitykselle

vakavaa vaaraa tai sen uhkaa. Pelkkä lapsen epätyypillinen käytös tai kasvuolosuhde ei itsessään riitä syyksi lastensuojelullisille toimenpiteille, ellei siitä voida osoittaa aiheutuvan välitöntä vaaraa lapsen terveydelle. Lastensuojeluviranomaisen on pystyttävä osoittamaan syy-yhteys huolenpidon puutteeseen, lapsen käyttäytymiseen tai kasvuolosuhteeseen liittyvän syyn ja lapsen terveydelle aiheutuvan seurauksen.

3.2 Lastensuojelun asiakkuus

Bardyn (2013, 95) mukaan lastensuojeluasiakkuus käynnistyy erilaisin tavoin. Mikäli ilmoitus tulee perheen sisältä, sen tekee useimmiten äiti. Yleisimmin lastensuojeluilmoituksia tulee kuitenkin perheen ulkopuolelta, viranomaisilta. Lastensuojelun asiakkuus alkaa lastensuojelulain 27 §:n nojalla silloin, kun palvelutarpeen arvioinnin perusteella todetaan lapsen kasvuolosuhteiden tai terveyden olevan vaarantunut. Edellytyksenä lastensuojelun asiakkuuden alkamiselle on myös se, että lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia tukitoimenpiteitä ja palveluita. Lastensuojelun asiakkuus voi alkaa myös, mikäli lapselle ja perheelle järjestetään lastensuojelulain mukaisia palveluita ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista. (Araneva 2018, 66-67.)

Yksi lastensuojelun osa-alueista on sijaishuolto ja se tarkoittaa lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Tämä muuttaa aina kodin elämää ja vaikuttaa perheen sisäisiin suhteisiin sekä käsityksiin itsestä. Sijaishuolto on lastensuojelun vaativa interventio ja se koetaan henkilökohtaisena puuttumisena perheen elämään. Sijaishuollon äärimmäisin muoto on huostaanotto, joka on lastensuojelun viimeinen vaihtoehto. Huostaanoton perusteena tulee olla todella vakavat ongelmat, jotka ovat kestäneet kauan ja lastensuojelun lievemmat tukitoimet ovat olleet riittämättömiä. (Eronen 2012, 26, 28; L417/2007)

Aranevan (2018, 68) mukaan lastensuojelua toteutettaessa kaikille lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakkaana oleville lapsille sekä tarvittaessa myös lapsen vanhemmille tehdään asiakassuunnitelma. Lastensuojelulain (L417/2007)

mukainen asiakassuunnitelma on laadittava aina lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle. Lapsen asiakassuunnitelma ei suoraan sitouta kuntaa, mutta lastensuojelulain 36 §:n 2 momentti korostaa asiakassuunnitelman velvoittavuutta ja merkitystä lastensuojelussa. Säännös velvoittaa kuntaa järjestämään kaikki ne sosiaalihuollon palvelut, joiden lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on asiakassuunnitelmassa arvioinut olevan välttämättömiä. Araneva (2018, 69) kertoo, että asiakassuunnitelmaan kirjataan lapsen ja perheen palvelujen ja tuen tarve sekä mihin ongelmiin on tarkoitus puuttua ja millä tavoilla. Suunnitelmaan tulee merkitä myös, miten suunnitelman toteutusta seurataan ja milloin se tarkistetaan.

Araneva (2018, 69) korostaa, että lapsen asiakassuunnitelma on tärkeä työväline lastensuojelussa, koska lastensuojelun on pohjauduttava mahdollisimman pitkälle yhteiseen suunnitteluun viranomaisten ja asiakkaiden välillä. Parhaimmillaan asiakassuunnitelman laatiminen onkin lastensuojelun tukitoimi, joka auttaa asiakasperhettä tunnistamaan lapsensa hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta tarpeelliset muutostarpeet, ja näin ollen edistää muutostyöskentelyä yhteistyössä työntekijöiden kanssa. Tehokkaimmillaan asiakassuunnitelman laatiminen ja tarkistaminen on katkeamaton prosessi, jossa lapsi ja perhe arvioivat yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa elämäntilannettaan laaja-alaisesti ja selvittävät vaihtoehtoja myönteisten muutosten aikaansaamiseksi. Asiakassuunnitelman tarkoituksena on kuitenkin lähtökohtaisesti turvata lapsen edun toteutuminen. Asiakassuunnitelmassa tulee selkeästi ja avoimesti selvittää lapsen etu ja arvioida eri toimenpiteiden mahdolliset vaikutukset lapsen kasvuun ja kehitykseen. Toivonen (2017) kertoo, että lastensuojelulain 41 § 1 momentin mukaan lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu, mikä onkin lastensuojelulain tärkein periaate, ja sen tarkoituksena on ohjata kaikkea toimintaa ja päätöksentekoa lastensuojelussa.

3.3 Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelua toteutetaan ensisijaisesti järjestämällä lastensuojelulain (L417/2007) luvun 7 mukaisia avohuollon tukitoimenpiteitä sekä sosiaalihuollon

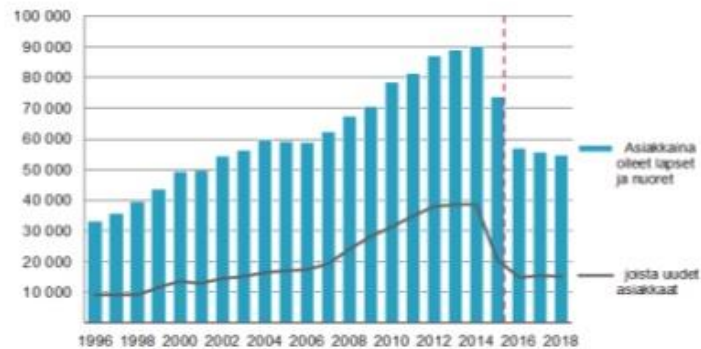
palveluita sen mukaisesti, miten lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on lapsen asiakassuunnitelmassa arvioinut olevan välttämätöntä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta (Araneva 2018, 71).

Lastensuojelulain (L417/2007) mukaan avohuollon sijoituksessa vaaditaan aina 12 vuotta täyttäneen lapsen sekä hänen huoltajansa suostumus. Avohuollon sijoituksen edellytyksenä on lapsen tuen tarpeen arviointi, lapsen kuntouttaminen tai lapsen hoidon väliaikainen järjestäminen kodin ulkopuolella. Avohuollon sijoituksen järjestäminen perustuu lapsen asiakassuunnitelmaan, jossa kerrotaan toimenpiteen tarkoitus ja sen tavoitteet. Säännöksen lähtökohtana ja ensisijaisena vaihtoehtona on koko perheelle järjestetty perhekuntoutus, mutta lapsi voidaan kuitenkin sijoittaa myös yksin avohuollon tukitoimenpiteenä, mikäli sijoitus on lapsen edun mukainen. Sijoitus voi tapahtua joko perhehoitona tai laitoshuoltona. Kun sijoitus on avohuollon tukitoimenpide, se ei voi olla pitkäaikainen eikä toistuva ja mikäli lapsi sijoitetaan yksin avohuollon tukitoimenpiteenä, sijoituksen edellytykset ja lapsen huostaanoton tarve tulee arvioida kolmen kuukauden välein. (Araneva 2018, 95.)

Araneva (2018, 95) korostaa avohuollon sijoituksen järjestämisen edellyttävän aina asianosaisten, 12 vuotta täyttäneen lapsen sekä huoltajan tai huoltajien suostumuksen. Avohuollon sijoitusta ei voida enää jatkaa, mikäli kuka tahansa edellä mainituista asianosaisista peruu suostumuksensa avohuollon sijoituksen aikana.

Lastensuojelun avohuollon määrät ovat THL:n tilaston (kuvio 3) mukaan lähteneet laskuun vuonna 2014.

LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON ASIAKKAANA OLLEET LAPSET J A NUORET VUOSINA 1996–2018*

4.6.2019

Tilastoraportti 23/2019

13

Kuvio 2. Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät vuosina 1996–2018 (THL 2019a, [viitattu 6.6.2019]).

3.4 Jälkihuolto

Lastensuojelulain (L417/2007) 12. luvun mukaan jälkihuoltoon on oikeutettu lapsi tai nuori, joka on sijoitettu kodin ulkopuolelle yhtäjaksoisesti vähintään puoleksi vuodeksi. Jälkihuolto on tarkoitettu alle 21–vuotiaille, mutta lain uudistuessa 1.1.2020 jälkihuoltoon on oikeutettu alle 25–vuotias. Sijoituksen aikana kertyy itsenäistymisvaroja, jotka muodostuvat nuoren saamien etuuksien perusteella. Kunta päättää itse näiden varojen maksamisesta nuorelle. Yleinen käytäntö itsenäistymisvarojen maksun suhteen on, että jälkihuollon aikana niillä voi täyttää nuoren tarpeita, jotka ovat sovittu yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. Jäljelle jääneet itsenäistymisvarat maksetaan nuorelle yleensä jälkihuollon päättyttyä.

Jälkihuolto on lastensuojelun viimeinen vaihe, ja sen tarkoituksena on turvata sijoituksen aikana saavutetut hyödyt (Hipp & Pukkio 2016, 7-8). Lapsen tai nuoren muuttaessa pois sijoituspaikastaan saattaa hän tarvita aikuista avuksi itsenäisen elämän opettelussa. Jälkihuollon yksi tehtävä on vahvistaa nuoren tunnetta siitä, että sijoituksen jälkeenkin hänestä edelleen välitetään (Taskinen 2010, 150). Jälkihuolto on taloudellisen tuen lisäksi yhdessä nuoren kanssa tehtävää suunnitelmallista sosiaalityötä, jonka tavoite on tukea nuorta itsenäiseen elämään.

Sijoitetulle nuorelle taataan näin vankka itsenäistyminen, eikä häntä jätetä vaille turvaverkkoa. (Taskinen 2007, 88; Rätty 2012, 531-532.) Kunnan tehtävänä on järjestää jälkihuoltoa, johon kuuluu taloudellinen turva, asuminen sekä aikuisen tuki (Laaksonen 2004, 31).

4 AMMATILLINEN TUKIHENKILÖTOIMINTA

Tässä luvussa keskitytään ammatilliseen tukihenkilötoimintaan, jonka tavoitteena on tukea lasta tai nuorta hänen arkipäiväisessä elämässään. Koska ammatillinen tukihenkilötoiminta on osana lastensuojelua, täytyy ammatillisena tukihenkilönä toimiakseen olla jokin sosiaalialan ammatti. Työssä toimiminen vaatii kykyä kohdata omien arvojen vastaisia, epämiellyttäviä ja jopa järkyttäviä asioita sekä ajatuksia, joita lapsille voi tapahtua heidän perheissään tai muissa kasvuympäristöissä. Lapset ja nuoret täytyy pitää myös tasa-arvoisena; väärinkäytökset eivät ole oikein, oli kyseessä sitten pieni ja haavoittuvainen lapsi tai ”melkein aikuinen” nuori. (Waterhouse & McGhee 2015, 145.)

4.1 Tukihenkilötoiminta lastensuojelun näkökulmasta

Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (L417/2007 1§; YK:n lapsen oikeuksien sopimus). Korhosen (2012, 34) mukaan suurin osa lastensuojelutyöstä on avohuollon sosiaalityötä, jossa auttaminen ja tukeminen aloitetaan lähtökohtaisesti lapsen ja perheen omassa elinympäristössä. Avohuollon tukitoimien vastaanottaminen on perheelle vapaaehtoista. Se on pitkäjänteistä työskentelyä, jossa edetään pienin askelin kohti tavoitteita, jotka on määritelty asiakassuunnitelmassa, joka on tehty yhdessä sosiaalityöntekijän ja perheen kanssa.

Tukihenkilötoiminta on lastensuojelulain 36§:n mukaista avohuollon tukitoimintaa, ja se toimii yhtenä osana ehkäisevässä lastensuojelutyössä. Tukihenkilötoiminnalla pyritään puuttumaan lapsen tai nuoren elämäntilanteeseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta välttäisi mahdollisilta vaativimmilta lastensuojelun interventioilta. Toiminnan tavoitteena on ylläpitää arkisia hyvinvointitekijöitä sekä tarjota lapselle tai nuorelle tilapäistä tukea ja apua pyrkimällä siihen, että tuettava löytäisi itse mahdollisimman monta tekijää, jotka tukisivat hänen hyvinvointiaan,

arkeaan sekä osallisuutta elämänympäristössään. (Nuotio & Miettinen 2011, 193–195.)

Tärkeä periaate tukihenkilötoiminnan lähtökohdassa on se, että tukihenkilöt toimivat tuettavan nuoren ehdoilla, mutta eivät ehdoitta. Tuettavan itsemääräämisoikeutta ja elämää on kunnioitettava, mutta tukihenkilön on otettava esiin myös käsiteltävien asioiden ikäviä puolia. (Nuotio & Miettinen 2011, 195-197.) Nieminen (2009, 114) korostaa, että on otettava huomioon myös se, että tuen tarpeelle voi olla monia eri syitä, ja asiakkaiden tilanteet voivat olla niin haastavia, ettei vapaaehtoisen tukihenkilön tuki riitä. Ongelmia voi ilmetä esimerkiksi koulunkäynnissä, päihteet tai rikollinen toiminta ovat voineet astua tuettavan elämään, tai tuettavan perhetilanne voi olla muuten haastava.

Kaikille tuettaville yhteistä on kuitenkin tarve kohdata luotettava aikuinen, joka kuuntelee, ymmärtää ja on läsnä. Tukea tarvitaan itseluottamuksen ja itsekunnioituksen rakentamiseen ja vahvistamiseen sekä omien voimavarojen tunnistamiseen. Tuen vastaanottaminen on kuitenkin aina vapaaehtoista, ja mikäli tuettava on alaikäinen, vastaavat vanhemmat ja huoltajat päätöksestä tuen vastaanottamisesta. (Nuotio & Miettinen 2011, 197–198.)

Tukihenkilötoiminta voi olla joko ammatillista tai vapaaehtoista työtä. Vapaaehtoisella ja ammatillisella tukihenkilöllä on eroavaisuuksia, vaikka kummallakin on sama tavoite eli lapsen tai nuoren parhaaksi toimiminen. Ammatillinen tukihenkilö lähestyy tavoitetta kuitenkin eri näkökulmasta ja erilaisella toimintatavalla kuin vapaaehtoisesti toimiva tukihenkilö. Ammatillinen työntekijä toimii lastensuojelulain, sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden koulutuksen sekä ammattietiikan pohjalta, kun taas vapaaehtoinen tukihenkilö toimii elämäkokemuksensa, henkilökohtaisen tiedon ja tukihenkilökurssilla oppimansa tiedon pohjalta. Vapaaehtoisen tukihenkilön toiminta pohjautuu myös vain omaan moraaliin ja etiikkaan, toisin kuin ammatillisen tukihenkilön, jonka täytyy toimia ammatillisen vastuun ja ammattietiikan pohjalta. Vapaaehtoisella tukihenkilöllä on myös vapauksia vaikuttaa siihen, millaisen lapsen tai nuoren hän saa tuettavakseen. Vapaaehtoisella tukihenkilöllä on yleensä tuettavana vain yksi lapsi tai nuori kerrallaan. (Korhonen 2012, 28; Terveystieteiden tutkimuskeskus THL [Viitattu 9.9.2019]).

4.2 Tukisuhde prosessina

Tukihenkilötyössä tärkeää on muistaa, ettei ole tarkoitus toimia terapeuttina vaan olla tuettavan lähellä ja kuunnella (Lahtinen 2003, 15). Ammatillinen tukihenkilötoiminta on tavoitteellista ja arvioitavaa sosiaalityötä, jolla on selkeä alku ja loppu (kuvio 4). Tukisuhteen aloittaminen ja suunnitelman tekeminen on oleellinen vaihe, jolloin luodaan tukihenkilön, tuettavan ja tämän vanhempien väliselle vuorovaikutukselle ja yhteistyölle perusta. Suhteeseen sitoutumista lisää tunne siitä, että tukisuhteeseen liittyvistä asioista on sovittu yhdessä. (Korhonen 2012, 22.) Tutustumiseen onkin hyvä varata riittävästi aikaa, jotta tapaamisessa ehditään käydä läpi kaikkien osallisten odotukset ja toiveet toiminnan osalta. Myös toiminnan tavoitteet käydään alussa läpi, ja asetettavien tavoitteiden on hyvä olla mahdollisimman käytännönläheisiä ja realistisia. Huomioonotettavaa on se, että joskus tavoitteiden ja odotusten sanoittaminen voi olla haasteellista tuettavalle tai hänen vanhemmilleen, minkä vuoksi tapaamisen ilmapiirin tulisi olla mahdollisimman vapaamuotoinen. (Korhonen 2012, 21.)

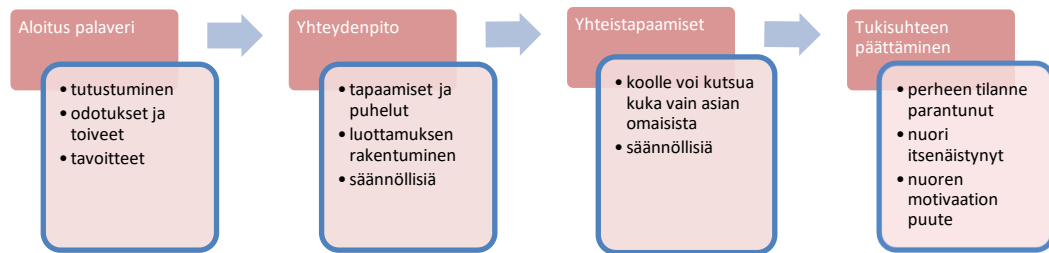
Tukisuhteen lähtökohtana on toimia tuettavan tukena eri elämäntilanteissa ja auttaa käytännön asioiden hoitamisessa. Sen keskiössä on tuettavan ja tukihenkilön välinen vuorovaikutus, jonka perustana on yhdessäolo ja tekeminen. (Myllymaa & Porkka 2008, 39.) Tukihenkilö ja tuettava tapaavat toisiaan sovitusti useimmiten viikon tai kahden viikon välein. Säännölliset tapaamiset auttavat luottamussuhteen kehittämisessä, mikä on tärkeää myös lapsen tai nuoren sitoutumisen kannalta. Nymanin (2003, 24) mukaan luottamuksellisen suhteen muodostumista saattaa osaltaan hidastaa työntekijän ennakkoluulot ja omat tuntemukset. Tapaamisia voi myöhemmin harventaa, mutta säännöllisyys tapaamisissa on kuitenkin pysyttävä. Tarkkaa määrittelyä siitä, miten ja missä tukihenkilö ja tuettava tapaavat, ei ole, mutta useimmiten tapaamiset tapahtuvat jonkin yhteisen toiminnan parissa. Aina tapaaminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä, sillä tärkeintä on säännöllinen yhteydenpito, mikä voi tapahtua esimerkiksi puhelimitse tai tekstiviestitse. (Korhonen 2012, 22.)

Korhosen (2012, 22) mukaan tukisuhteen aikana on järjestettävä säännöllisesti, noin kerran vuodessa yhteistapaamisia tukihenkilön, tuettavan ja hänen vanhempiensa kanssa. Tapaamisen kutsuu koolle yleensä sosiaalityöntekijä, mutta

ei ole lainkaan tavatonta, että tapaamista ehdottavat myös tukihenkilö, tuettava tai tuettavan perhe. Tapaamisissa läpikäydään ja arvioidaan tukisuhteen etenemistä, käsitellään mahdollisesti ilmenneitä ongelmia ja mikäli on tarpeen, tukisuhteen sääntöjä kerrataan. Yhteistapaamisille ei ole määrättyjä ajankohtia, mutta tapaaminen tapahtuu viimeistään silloin, kun on kyse tukisuhteen jatkumisesta tai päättymisestä.

Tukisuhteen onnistumista edellyttää toimiminen yhteisymmärryksessä tuettavan vanhempien kanssa. Tukihenkilön tulee ottaa huomioon vanhempien toiveet ja ajatukset, ja hänen tulee kertoa heille riittävän avoimesti suunnitelmistaan ja ajatuksistaan tapaamisiin liittyen. Vanhempien tulee olla tietoisia, missä ja milloin tapaamiset ovat, ja kuinka kauan tapaaminen kestää. Näin muodostuu luottamussuhde myös tuettavan vanhempiin. Aina tukihenkilön hyväksyminen lapsen tai nuoren elämään ei kuitenkaan suju ongelmitta. Vanhemmilla voi olla ristiriitaisia tunteita siitä, että nuori kiintyy tukihenkilöön liikaa. Vanhemmilla voi siis olla pelko siitä, että tukihenkilöstä muodostuu nuorelle heitä tärkeämpi henkilö. Tällaisen ehkäisemiseksi tukihenkilön onkin tärkeää ilmaista jo alussa selvästi, että tahtoo toimia tuettavan parhaaksi yhteistyössä vanhempien kanssa ja kuulla heidän ajatuksiansa ja toiveitaan. (Korhonen 2012, 23.)

Tukisuhteita on monenlaisia, ja ne myös päättyvät eri syistä. Tukisuhde päätetään yleensä silloin, kun perheen tilanne on parantunut tai nuori on itsenäistynyt niin, ettei tarvetta ulkopuoliselle tuelle enää ole. Tukisuhde voi päättyä kuitenkin myös esimerkiksi tuettavan motivaation ja sitoutumisen puutteesta tai yhteistyön sujumattomuuden johdosta. Myös elämäntilanteet voivat muuttua niin tuettavan kuin tukihenkilönkin osalta, jolloin voi olla perusteeltua päättää tukisuhde. Kun tukisuhde on ollut pitkäaikainen, on sen päättäminen tärkeä vaihe varsinkin tuettavalle. Tukisuhteen päättämiselle on varattava tarpeeksi aikaa, jolloin voidaan muistella koettuja asioita ja pohtia yhdessä tuettavan kanssa tunteita, joita tukisuhteen päättäminen ja tärkeäksi tulleesta henkilöstä luopuminen herättää. Tällöin järjestetään myös yhteistapaaminen, jossa ovat mukana myös tuettavan vanhemmat ja sosiaalityöntekijä. (Korhonen 2012, 24.)

Kuvio 3. Tukisuhte prosessina (Korhonen 2012, 22-24).

4.3 Tukihenkilönä nuorelle

Nurmo (2009, 121) korostaa yhteiskunnan nopeiden muutosten hajottaneen monien perheiden elämän monimutkaisia kuvioita. Osa aikuisista menettää toivonsa elämän suhteen ja saattaa kokea, ettei pysy muutosten mukana. Vanhempien väsyminen ja toivottomuus vaikuttaa aina kuitenkin myös lapseen tai nuoreen. Vanhempi ei ole kuitenkaan ainoa tärkeä aikuinen nuoren elämässä, vaan jokainen lasten ja nuorten parissa työskentelevä henkilö voi olla se, joka saa nuoren rohkaistumaan ja kasvattamaan itseluottamusta sekä uskallusta unelmoida ja haaveilla. Helton & Smith teoksessaan *Mental Health Practice with Children and Youth* (2014, 127) kuvailevat nuoruutta ikään kuin heiluvana siltana. Kaikki näyttää pysyvän samana, mutta silti kaikki muuttuu yhtäkkiä. Jokainen, joka on kulkenut tällaista heiluvaa siltaa pitkin tietää, että yksikin asennon muutos tai väärä askel voi aiheuttaa ongelmia tasapainossa. Sellaista on nuoruus. Elämän polkua kulkiessaan nuoret pyrkivät tasapainoiseen elämään, mutta yksikin harha-askel voi johtaa ongelmiin, jotka aiheuttavat lisää ongelmia. Nuoret ovat ikään kuin välitilassa, jossa he eivät enää ole lapsia, mutta eivät aikuisiakaan. Nuori siis tarvitsee elämäänsä henkilön, johon voi turvautua ja jolta saa tukea.

Riippumatta tuettavan iästä ovat tukihenkilön perustoimintatavat olemassa. Kuitenkin nuorten tukemisessa on aina omat erityiskysymyksensä. Nuorten ongelmat pyörivät usein oman elämän aloittamiseen sekä aikuistumiseen liittyvien

kysymysten parissa. Nuori tuettava tarvitsee tukihenkilöltä erilaista tukea kuin mitä pienet lapset. Henkinen tuki, kuunteleminen ja keskusteleminen ovat avainsanoja nuorten tukemisessa. Nuori voi tarvita apua opiskelussa, työnhaussa tai erilaisten lomakkeiden täyttämässä. Käytännön neuvot arkipäiväisissä asioissa, kuten esimerkiksi raha-asioissa, kodinhoidossa ja asumisessa ovat tärkeitä itsenäistyvän nuoren elämässä. Tukihenkilö voi tukea, kannustaa ja ohjata nuorta, mutta ei kuitenkaan tehdä niitä nuoren puolesta. (Bardy 2013, 73; Korhonen 2012, 46-47.)

Korhonen (2012, 47) korostaa, että tukihenkilöltä odotetaan kärsivällisyyttä ja aikaa nuoren kanssa toimimiseen, sillä olennaista tuettavan nuoren ja tukihenkilön välisen luottamussuhteen muodostumiselle on motivaatio. Nuori tahtoo usein olla itsenäinen ja muista riippumaton, eikä motivaatiota välttämättä heti löydy, vaikka hän olisi itse ilmoittanut haluavansa tukihenkilön. Ammatillisena tukihenkilönä toimimisessa tärkeää on nuoren aito kohtaaminen, joka tarkoittaa vankan luottamuksen rakentumista. Tämä tuo nuorelle tunteen, että työntekijä on hänestä aidosti kiinnostunut.

Työntekijän ja nuoren kohtaamisessa keskiössä on opituista vuorosanoista luopuminen ja vertainen keskustelu (Tuomikanta 2011, 30). Ammatillisen tukihenkilötoiminnan perustana tulisi olla nuoren pyyteetön hyväksyminen. Nuorelle esitetyt muutostoiveet saattavat olla sellaisia, että nuori kokee, etteivät ne tällä hetkellä ole mahdollisia. Tämä ei saa olla hyväksynnän ehto. (Särkelä 2001, 31.)

Ammatillinen koulutus tukihenkilönä toimimisessa antaa varmuutta omalle toimimiselle sekä vuorovaikutuksen toteutumiseksi (Tuomikanta 2011, 29-30). Vuorovaikutukselliselle suhteelle on tyypillistä työstää itselleen ja toiselle tietynlaiset henkilöllisyydet. Reflektiivinen ajattelu kasvaa ammattitaidon mukana ja se luo avaimia kohtaamisissa tehtyjen valintojen sekä niiden seurausten ymmärtämiseen. (Juhila 2006, 254-255.)

5 TOIMINTAKYKY OSANA HYVINVOINTIA

Toimintakyky on hyvinvoinnin yksi tärkeä osatekijä. Toimintakyvyn käsitteellä tarkoitetaan yleisesti ihmisen fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia edellytyksiä selviytyä välttämättömistä jokapäiväisen elämän toimista, kuten työstä, opiskelusta, vapaa-ajasta ja harrastuksista, sekä itsestä ja toisista huolehtimisesta (Kukkonen ym. 2001, 46; Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL, 2015). Ruoppila (2002, 119–150) jakaa toimintakyvyn usein ulottuvuuksiin eli osa-alueisiin (kuvio 5). Tyypillisin jako on fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen jakaminen. Jaottelusta huolimatta osa-alueet ovat kiinteästi sidoksissa toisiinsa, mutta usein tutkimuksissa joudutaan tarkastelemaan osa-alueita toisista irrallisina, koska esimerkiksi vanhenemismuutokset näkyvät niissä eri tavoin.

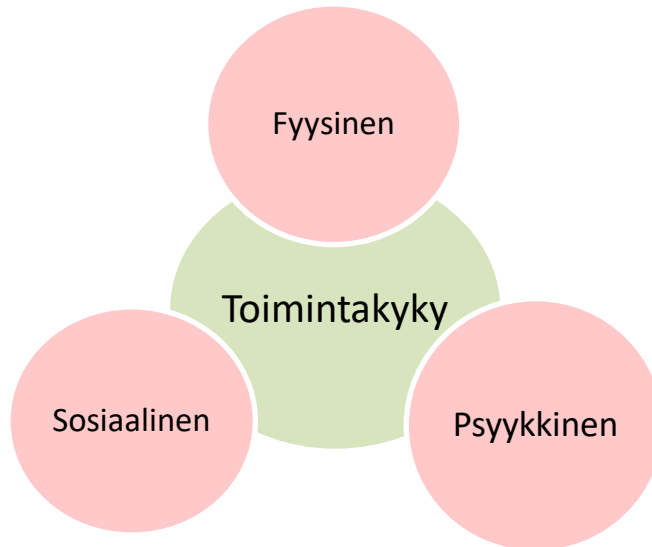
5.1 Toimintakyvyn osa-alueet

Fyysisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan hengitys- ja verenkiertoelimistön sekä tuki- ja liikuntaelimistön toimintaa. Maailman terveysjärjestö WHO on esittänyt luokituksen, jonka perusteella fyysiseen toimintakykyyn kuuluvat ruumiinrakenne ja sen toiminnot sekä niissä ilmenevät tilapäiset ja pysyvät ongelmat (WHO & Stakes, Pohjolaisen, 2014, 3 mukaan.) Fyysisen toimintakyvyn osa-alueet voidaan jaotella esimerkiksi seuraaviin luokkiin: lihasvoima, hapenottokyky, havaintomotoriikka, nivelliikkuvuus sekä kehon koostumus (Rautio 2006, Pohjolaisen 2014, 3 mukaan).

Psyykkinen toimintakyky tarkoittaa kykyä vastaanottaa tietoa ja käsitellä sitä. Se tarkoittaa myös kykyä muodostaa käsityksiä ympäröivästä maailmasta sekä tuntemisen ja kokemisen taitoa. Erilaiset älylliset ja tiedolliset toiminnot, sekä henkistä ponnistelua vaativat tehtävät ja ongelmanratkaisutaito kuuluvat psyykkiseen toimintakykyyn. Psyykkistä toimintakykyä arvioitaessa on tärkeä tuntea ja huomioida yksilön elämän olennaisimmat puitteet, kuten asuin- ja elinympäristö sekä sosiaalinen verkosto. (Pohjolainen 2014, 3.)

Sosiaalisesta toimintakyvystä on esitetty useita erilaisia teorioita, mutta yksiselitteistä tieteellistä määritelmää ei ole, vaikka käytännön työssä sitä arvioidaan päivittäin. Sosiaalinen toimintakyky on toisaalta taitoa tulla toimeen

yhteiskunnan arvojen ja normien mukaisesti sekä toisaalta arkipäivän toiminnoista ja vuorovaikutussuhteista selviytymistä. (Simonen 2010, 187–202.)

Kuvio 4. Toimintakyvyn kolme osa-aluetta.

5.2 Hyvinvointi

Hyvinvointia on tutkittu monista eri näkökulmista. Hyvinvointitutkimusten peruskysymyksenä onkin ymmärtää, mikä ja mitä on hyvä elämä. Monien eri alojen tutkijat ovat yhdessä pohtineet hyvää elämää monelta eri kannalta sekä historiallisesti että tieteellisesti. Tutkijat ovat tutkineet, onko olemassa vain yksi universaali, evolutiivisesti valikoitunut kaikkien jakama hyvä elämä vai mahdollisesti useita erilaisia ja kulttuurisidonnaisia hyviä elämiä. Osa tutkijoista kuitenkin on sitä mieltä, ettei hyvää elämää voi ollenkaan määritellä ja toisten mielestä hyvän elämän perusta löytyy esimerkiksi biologiasta. (Saari 2011, 11–12.) Hyvinvoinnin mittaaminen on haastavaa, koska hyvinvointi on laaja-alainen ilmiö. Hyvinvoinnin mittareiden kehittäminen on ajankohtaista, koska hyvinvointi on nousemassa keskeiseksi tavoitteeksi jälkiteollisessa yhteiskunnassa. (Saari 2011, 219.)

Hyvinvoinnin mittareina on käytetty muun muassa bruttokansantuotetta sekä erikseen laadittuja ilmaisimia (Hjerppe 2011, 212–213).

Hyvinvoinnin monille määrittelyille yksi yhteinen tekijä on se, että hyvinvointi nähdään läpi elämän jatkuvana kokonaisvaltaisena prosessina. Hyvinvoinnissa on aina kyse mahdollisuudesta tehdä vapaasti valintoja, jotka koskevat yksilön omaa elämää sekä olla osallisena elinyhteisössään (Aaltio 2013, 67.) Hyvinvointia tutkittaessa sekä siitä puhuttaessa täytyy muistaa, että esimerkiksi vaatimattomat elinolot eivät ole este hyvinvoinnin toteutumiselle, mikäli muilla alueilla on tarpeeksi asioita, jotka tukevat yksilön hyvinvointia (Karvonen ym. 2008, 28).

Allardtin (1976, 21, 28–29, 32, 37) mukaan hyvinvoinnin ehtona on tarpeiden tyydyttyneisyys, joka muokkaa myös sosiaalisia arvoja. Näin ollen arvot muodostuvat sen mukaan, mikä on tavoittelemisen arvoista ja mitä myös tavoitellaan. On tärkeää havainnoida, kenen arvoista on kyse. Väestön tarpeet ja arvot määrittävät perustan yhteiskunnan hyvinvoinnille, ja niitä pyritään toteuttamaan tarvepyrkimysten avulla. Hänen mukaansa pohjoismaisessa yhteiskunnassa on kolme hyvinvoinnin rakentavaa ulottuvuutta, jonka avulla hyvinvointi voidaan määritellä (kuvio 6). Ne ovat: elintaso, yhteisyysuhteet ja itsensä toteuttaminen, eli having, loving ja being. Toimintakyky voidaan jaotella Allardtin (1976, 38–47) hyvinvoinnin ulottuvuuksien mukaan seuraavasti: Having eli elintaso on osa fyysistä toimintakykyä, loving eli yhteisyysuhteet kuuluvat sosiaaliseen toimintakykyyn ja being eli itsensä toteuttaminen lukeutuu psyykkiseen toimintakykyyn.

Kuvio 5. Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuudet (Allardt 1976, 38-47).

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa avaamme laadullista tutkimusta sekä aineistonkeruuseen käytettyä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Luvussa pohdimme myös tutkimuksen luotettavuutta sekä eettisiä seikkoja. Tutkimus tehtiin yhteistyössä Familiar Oy:n kanssa, jonka kautta saimme myös haastateltavat tähän opinnäytetyöhön.

6.1 Laadullinen tutkimus

Kvalitatiivisen tutkimuksen keskiössä on useimmiten ihminen ja hänen elämänsä maailmansa, jossa häntä yleensä tarkastellaan. Elämänsä maailma on merkitysten kokonaisuus, joka koostuu yksilön, yhteisön, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja arvotodellisuuden välisistä suhteista ja merkityksistä. (Varto 1992, 23.) Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli saada kokemuksellista tietoa suoraan nuorilta itseltään, jonka vuoksi se muodostui laadulliseksi eli kvalitatiiviseksi tutkimukseksi. Kanasen (2008, 25) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa ollaan erityisesti kiinnostuneita siitä, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät reaali maailman ja tutkimus tehdään suorassa kontaktissa tutkittavan kanssa, keskellä tutkittavaa ilmiötä. Tämän vuoksi laadullinen tutkimus oli tähän aiheeseen sopivin tutkimusmuoto.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä tekemään abstraktioita tai saada tilastoitavaa tietoa, vaan pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään jotain tiettyä tapahtumaa tai toimintaa sekä antamaan tulkinta jostain ilmiöstä, ilman määrällisiä keinoja (Eskola & Suoranta 2000, 61). Lyhyesti voidaankin sanoa, että laadullisessa tutkimuksessa käytetään sanoja, kun taas määrällisessä tutkimuksessa lukuja (Kananen 2008, 24). Kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä on mahdollista käyttää monia erilaisia aineistonkeruumenetelmiä, joista yleisimpiä ovat haastattelu, havainnointi ja kysely. Kaikkia menetelmiä voi käyttää sekä yksin että yhdessä, toisiaan täydentäen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71.)

6.2 Aineistonkeruu

Ennen aineistonkeruuta ajankohtaiseksi tulee aineiston tarkka rajaaminen, koska laadullinen aineisto on käytännössä loppumatonta. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa ei rajata tilastollisin vertailuperustein, vaan tapauskohtaisen jäsentelyn avulla. Aineistoon on tärkeää ottaa edustamaan ne tapaukset, jotka täyttävät oleelliset kriteerit, eli vastaavat tutkimuskysymykseen. (Eskola & Suoranta 2008, 64-65; Eskola & Lähti & Vastamäki 2018, 30.) Tutkimuskohteeksi valitsimme peruskoulunsa päättäneet nuoret, koska jatko-opintojen vapaaehtoisuus suurentaa syrjäytymisvaaraa ja näin ollen lisää nuoren tarvetta tuelle. Aluksi opinnäytetyön oli tarkoitus käsitellä pelkästään avohuollon kautta toiminnan piiriin tulleita nuoria, mutta haastateltavien puute osoittautui ongelmaksi. Näin ollen haastateltavaksi valikoitui myös jälkihuoltonuoria. Aineisto rajattiin koskemaan nuoria, jotka Suomen nuorisolain (L1285/2016) mukaan ovat alle 29-vuotiaita, mutta tutkimukseen osallistuvat haastateltavat olivat iältään 16–21-vuotiaita.

Aineistonkeruumenetelmänä tässä opinnäytetyössä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tämän haastattelun runko (Liite 1) oli ennalta mietitty, ja se rakentui ajatuskartan avulla. Teemat eriteltiin koskemaan tukihenkilötoimintaa sekä nuoren ja tukihenkilön välistä suhdetta. Toimintakykyosio eriteltiin sosiaaliseen, psyykkiseen ja fyysiseen toimintakykyyn. Ajatuskartan avulla mietittiin sisältöjä näille osa-alueille. Puolistrukturoitu haastattelu eroaa strukturoidusta haastattelusta siten, että siinä haastattelukysymykset ovat avoimia kysymyksiä, eikä vastausvaihtoehtoja anneta haastateltavalle valmiiksi (Eskola & Suoranta 2008, 86.) Puolistrukturoitu teemahaastattelu valittiin siksi, että se jättää tarpeeksi tilaa haastateltavien omalle kerronnalle heidän kokemuksistaan.

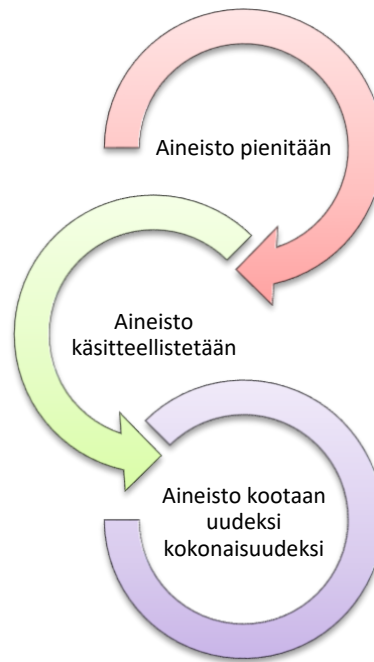
Haastattelut suoritettiin rauhallisissa ja yksityisissä, ennalta sovitussa paikoissa. Jotkut haastateltavista tahtoivat vastata haastatteluun kotonaan. Haastattelut vaihtelivat kestoiltaan 15:sta minuutista jopa tuntiin. Ne nauhoitettiin puhelimen sanelimella, ja ne pyrittiin litteroimaan mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Litteroitua aineistoa kertyi 46 sivua, ja aineistot tuhottiin asianmukaisesti heti analysoinnin jälkeen. Myös sanelimessa ollut aineisto hävitettiin heti sen jälkeen, kun se oli saatu litteroitua.

Haastattelutilanteessa tärkeää on kuulla, mitä haastateltava tahtoo kertoa. Ongelmallista haastattelijalle voi olla aito kuuleminen, koska ennakko-odotus siitä, mitä haastateltava kertoo, on liian vahva. (Widerberg 2002, 101.) Jari Eskola ja Juha Suoranta (2008, 85) toteavat, että haastattelu on eräänlainen keskustelu, jossa puhetta ohjaa tutkija. Se on yleisin laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmä Suomessa. Teemahaastattelua he kuvaavat haastatteluksi, joka on koottu teema-alueittain, ja sille tyypillistä on se, että kaikki teemat käydään kaikkien haastateltavien kanssa läpi, mutta järjestys saattaa olla eri jokaisessa haastattelutilanteessa. Termiä teemahaastattelu ei löydy muista kielistä, vaikka samankaltaisia haastatteluita tehdään muuallakin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Yksityiskohtaisten kysymysten ja rajausten sijaan haastattelu etenee ennalta valittujen teemojen varassa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48).

6.3 Analyysimenetelmä

Aineistoa analysoitiin sisällönanalyysimenetelmällä, jossa sisältöä tarkastellaan yhtäläisyyksiä ja eroja etsien. Sisällönanalyysillä voidaan analysoida tekstimuotoista aineistoa, kuten esimerkiksi kirjoja sekä litteroituja puheluita ja haastatteluita. Sisällönanalyysissä on tarkoitus muodostaa aiheesta tiivistetty kuvaus, joka liittyy tulokset aiheesta tehtyihin aikaisempiin tuloksiin sekä suurempaan yhteyteen, mutta ei kuitenkaan vähennä tekstin valaisevuutta (Eskola & Suoranta 2000, 137; Tuomi & Sarajärvi 2002, 105).

Laadullisessa sisällönanalyysissä aineisto pienitään ensin osiin, jotka käsitteellistetään. Tämän jälkeen aineisto järjestetään uudeksi kokonaisuudeksi (kuvio 7); (Tuomi & Sarajärvi 2002, 109-116.) Sisällönanalyysillä taulukkoa aloitettiin rakentamaan aineistoissa esiintyvien teemojen mukaan. Teemoiksi muodostuivat pysyvyys, toiminta, yhteydenpito, tavoitteet, tulevaisuus ja merkitys tuettavan nuoren hyvinvoinnille. Teemoittelu aloitettiin vastausten värikoodaamisella. Tämä helpotti analysointia ja tulosten jäsentelyä. Tämä osio vaati intensiivistä tutustumista aineistoon, jotta yhtäläisyydet ja erot hahmottuivat oikeiden teemojen alle.

Kuvio 6. Sisällönanalyysiprosessi.

6.4 Eettisyys ja luotettavuus

Tässä opinnäytetyössä pohdittiin eettisyyttä hyvien tieteellisten käytäntöjen kautta. Teoreettisen viitekehyksen rakentuessa tarkasteltiin lähteitä perusteellisesti. Lähteet on merkitty oikein ja niiden valinnassa on oltu lähdekriittisiä. Tutkimuslupahakemuksessa (Liite 2) sekä kirjallisessa suostumuksessa haastatteluun (Liite 3) on painotettu sekä haastattelujen vapaaehtoisuutta että haastateltavien anonyymiyttä. Aineiston keruuta varten haastateltavilta kerättiin kirjallinen suostumus (Liite 3), jossa eriteltiin haastattelun tarkoitus sekä kerättyjen tietojen käsittely. Alle 18-vuotiaan huoltajilta pyydettiin myös kirjallinen suostumus. Siinä kerrottiin myös, kuinka aineistoa käsitellään ja että se tuhoaan asianmukaisesti tutkimuksen teon jälkeen.

Haastattelut nauhoitettiin puhelimen sanelimella rauhallisessa, ennalta varatussa paikassa tai haastateltavan kotona. Näin taattiin haastattelujen yksityisyys. Aineistosta poistettiin tärkeät tunnistetiedot, eli aineisto anonymisoitiin. Hyvien tutkimuskäytänteiden mukaan haastateltaville tulee kertoa, onko aineistoa tarkoitus anonymisoida (Kuula 2006, 112.) Pohdimme haastateltavien sukupuolen esiin

tuomista, mutta aineistoa analysoidessamme huomasimme, ettei sukupuoli ole tutkimustulosten kannalta relevantti. Kerätty aineisto on säilytetty ulkopuolisten ulottumattomissa, salasanalla suojatussa kansiossa ja hävitetty hyvien tutkimuslupakäytänteiden mukaan tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, ettei haastattelutilanteessa aseteta nuorta johonkin tiettyyn ennakkoasemaan, vaan kuullaan mitä nuorella on asiasta sanottavana. Nuoret ovat tutkimuksen kohderyhmänä sensitiivisiä, joten elämän romantisointi tai demonisointi ei ole eettisesti oikein (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 93.) Aineistoa kerätessä oli tärkeä muistaa, että tämän tutkimuksen aihe voi olla vaikea ja henkilökohtainen. Tämän vuoksi haastateltavien oli mahdollista keskeyttää haastattelu kirjallisesta sopimuksesta huolimatta, jos he kokivat kysymykset epämiellyttäväiksi.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esitellään saatuja tutkimustuloksia kokemusten ja merkitysten kautta. Ihmisen mieli on rakentunut subjektiivisista merkityksenannoista ja merkityssuhteista. Mieli koostuu kokemuksista, havainnoista, tunne-elämyksistä, mielikuvista, kuvitelmista, uskomuksista, ajatuksista, mielipiteistä, käsityksistä ja arvostuksista. Mieltä ei voida tutkia, jos tutkittava ei kerro tai ilmaise kokemuksiaan (Latomaa 2009, 17.)

Kokemus sisältää tajuavan subjektin, tajunnallisen toiminnan sekä kohteen, johon toiminta suuntautuu. Kokemus-käsitteelle ei ole yksiselitteistä määritelmää, mutta sen voidaan määritellä kuvaavan tunnetta, jossa on kokeminen ja kohde (Perttula 2009, 116.) Merkityksen termiä on käytetty monessa eri merkityksessä ja varsin väljästi. Käsitteelle on vaikea antaa tarkempaa sisällön määritelmää, ja merkityksen käsite ymmärretään usein jonkin asian tarkoituksena. (Alasuutari 2011, 59.)

Tutkimustulokset esitellään kuuden teeman mukaan, jotka ovat: 1. Pysyvyys 2. Toiminta 3. Yhteydenpito 4. Tavoitteet 5. Tulevaisuus sekä 6. Merkitys tuettavan nuoren toimintakyvyille. Tulososiossa käytetään haastateltavien suoria lainauksia havainnollistamaan tutkimustuloksia. Haastattelut numeroitiin satunnaisesti yhdestä kuuteen (1-6). Lainattaessa haastateltavia, viitataan haastateltavaan kirjaimella H, jonka perässä tulee haastateltavan satunnainen järjestysnumero, esimerkiksi H4. Tällä tavalla säilytetään vastaajien anonyymiys.

7.1 Pysyvyys

Haastattelujen pohjalta voidaan todeta, että tukisuhteet ovat olleet pysyviä. Kestoltaan suhteet ovat olleet 1-3 vuotta. Pysyvyys on koettu hyväksi luottamuksen rakentumisen kannalta. Haastateltavat kertoivat, että ovat saaneet oman kokemuksensa mukaan vaikuttaa riittävästi tukihenkilön valinnassa, esimerkiksi oman työntekijänsä sukupuoleen. Suurin osa haastateltavista kertoi, että työntekijä oli samaa sukupuolta kuin he itse.

Tärkeäksi osaksi tukisuhteen muodostumista nuoret nimesivät tasavertaisen kohtaamisen ja sen, että suhde ei saa olla liian virallinen. Tapaamisia kuvattiin enemmän sisaruksellisiksi kuin virallisiksi asiakastapaamisiksi. Kaikki haastateltavat kertoivat tulevansa tukihenkilönsä kanssa hyvin toimeen. Tukihenkilösuhteen pysyvyys mahdollistaa luottamuksen kehittymisen niin korkealle tasolle, että tukihenkilö koetaan enemmän kaverina kuin virallisena työntekijänä.

No me tullaan ihan hyvin juttuun, et mä en ees joskus aattele et se ois mun tukihenkilö et se on vähä niinku enemmän niinku kaveri. Et se on hyvä juttu. -H2

On ollu sika hyvä, ku on silleen niinku pysynyt sama tyyppi täs mukana koko aja. Aluks ainaki kysyttii et haluunko niinku naisen vai miehen ja sillee -H2

Tutut tyypit nii kyllä siinä aina juttua lentää -H6

7.2 Toiminta

Aineistosta kävi ilmi, että tapaamiskertojen tiheydessä on hajontaa. Jälkihuollossa olevat nuoret kertoivat tapaavansa tukihenkilöään 2 kertaa viikossa, kun taas avohuollon piirissä olevat nuoret tapaavat 1–2 kertaa kahdessa viikossa. Tapaamisten kesto vaihtelee noin tunnista neljään tuntiin.

Sillon ekoina kertoina varmaa kerran viikos, mutta sitte nytte sitä on vaa niinku joka toine viikko ku menee nii hyvin nyt että... -H1

Yleensä nähään kahesti viikossa jossei oo liikaa muuta menoo. Sillonku mul menee hyvi nii tuntuu et kertaki riittä mut sit (naurahtaen) jos on joku kauhee kriisi nii tekis mieli nähä joka päivä. -H5

Tapaamisten sisältö rakentuu yksilöllisesti nuorten toiveiden ja tarpeiden mukaan. Haastateltavien mukaan tapaamiset voivat rakentua niin mukavan yhdessä tekemisen kuin arkisten askareidenkin ympärille, joita ovat esimerkiksi läksyjen teko, ruoanlaitto, siivous ja virastoasioiden hoito (kuva 8). Keskiössä on nuoren ja

työntekijän välinen vuorovaikutus. Nuoret kertoivat, että vaikeista asioista on helpompi puhua, kun samalla tekee jotain. Nuori ja työntekijä suunnittelevat tapaamisten sisällöt vastavuoroisesti toiveet ja tarpeet huomioon ottaen.

Noo me käydään erilaisis paikois pyörimäs, sitte yleensä ollaa nyt käyty syömäs ja kaikkee tollasta, elokuviski ollaa käyty, grillaamas et vähän tällästä koska tavoitteena oli alun perin et pääsen vähän pois tuolta kotoa -H2

Salilla tai jotain pelailemassa yleensä käyään,mut joskus pitää sit siivota ja tehä jotai kouluhommiiki nii niissäki ne on sillee auttanu. -H3

Kuvio 7. Tapaamisten sisältö.

7.3 Yhteydenpito

Nuoret kokivat, että heidän tukihenkilönsä ovat hyvin tavoitettavissa. Haastatteluissa nousi esille nuorten tyytyväisyys oman tukihenkilönsä

tavoitettavuuteen. Nuoremmat kertoivat yleisimmän yhteydenpitokanavan olevan tekstiviesti, kun taas vanhemmat soittavat tai lähettävät viestiä esimerkiksi WhatsAppissa. Tässä kysymyksessä korostui pitkän tukisuhteen mahdollistavan useampia yhteydenpitotapoja. Eräs haastateltava kertoi, että jos ei muuten saa työntekijäänsä yhteyttä, niin voi esimerkiksi ajaa suoraan tukihenkilönsä työpaikan pihaan tätä tapaamaan.

Voi kurvata pihaa ku on tuttuja työntekijöitä -H6

No mullon sen puhelinnumero ja sit niinku yleensä viestitellään et mikä päivä käy ja sit se yleensä kysyy onko ok tämä ja se päivä -H2

Iha hyvin mä sitä tavotan ellei sillä oo mitään kiireitä koska kyllä mä ny tiedän et se on aika kiireinen ihminen että sille voi myös soittaakki mutta kyllä mä yleensä viestii laitan, että sit mä odotan että jos se vastaa tai niin. -H3

7.4 Tavoitteet ja tulevaisuus

Tavoitteita ja tulevaisuutta koskevat teemat yhdistettiin tässä tulososiossa, koska aineistonanalyysissä huomattiin näiden teemojen limittyvän toisiinsa. Nuorten näkemys toiminnan tavoitteista oli heille kullekin selkeä. Kunkin nuoren kanssa tavoitteet oli sovittu jo tukityöskentelyn alussa, ja ne olivat yksilöllisesti räätälöityjä. Tavoitteita seurattiin säännöllisillä tapaamisilla yhdessä nuoren, tukihenkilön sekä sosiaalityöntekijän kanssa. Toiminnan tavoitteet liittyivät suurilta osin jatkokoulutuspaikan löytymiseen, aloitettujen opintojen loppuun suorittamiseen ja arjen toimivuuteen sekä sosiaalisten taitojen kehittymiseen.

No alun perin oli se että ku mä asun tuola vähä syrjemmäs täältä seinäjoelta, niinii sieltä ei oikee helposti pääse kaupungille nii mä oon vähä niinku jääny sinne ja sitte nii sitte vaa aateltiin että se on ehkä parempi että se vie mut pois sieltä kotoa että saan vähä tulla tänne välillä aina. -H2

No tavoitteena on siis sillee ku muutin omilleni nii saisin niinku tän arjen pyörii tai sillee. Et niinku kämppä pysyis kunnos ja sit vissii tuo amis pitäs saaha käytyä. -H5

Myös haastateltavien lähitulevaisuuden toiveet liittyivät kouluttautumiseen. Osalla oli toiveissa päästä opiskelemaan haluamaansa alaa, kun taas toiset haaveilivat meneillään olevan tutkinnon suorittamisesta. Tukihenkilö nähtiin kannustavana aikuisena tukemassa opintojen edistymistä.

Armeijan jälkee tonne poliisikouluu haluaisin et se ny ainaki. -H6

No siis no toiveena ollu se et mä pääsisin sinne uudelle kampukselle ja se tukihenkilöki on auttanu mua siinä et se on auttanu tekemää niitä lomakkeita sinne. -H4

7.5 Merkitys tuettavan nuoren toimintakyvyille

Haastateltavien nuorten oli aluksi haasteellista vastata kysymyksiin tukihenkilösuhteen merkityksestä sosiaaliseen toimintakykyyn. Tämä osio vaati kysymysten tarkennusta sekä aiheen avaamista.

Ai niinku toimintakyky? (naurahtaen) siis niinku mitä se ees tarkoittaa?
-H5

Nuoret kertoivat tukihenkilön olleen merkittävässä roolissa vuorovaikutustaitojen kehittämisessä. Emme kuitenkaan voi varmaksi sanoa, ovatko tähän vaikuttaneet muutkin tekijät. Yhdessä haastattelussa tuli ilmi, että tukihenkilö voi olla kannustava tekijä esimerkiksi vaikeilta tuntuvissa terveydenhuollon asioissa. Nuoret kertoivat tukihenkilön ohjaavan lääkärin vastaanotolle silloinkin, kun nuori ei ole itse osannut sinne hakeutua.

Sillon kerranki mulla oli angiina nii en ollu tajunnu mennä lääkärii vaikka en pystyny ees juomaa nii sit se (tukihenkilö) vei mut sinne et sain lääkkeit -H4

Haastatteluissa nousi esiin ammatillisen tukihenkilötyön kokonaisvaltaisuus perheen hyvinvointiin. Myös ystävyys-suhteisiin nuoret kertoivat saaneensa apua ja tukea riita- ja ongelmatilanteita kuuntelemalla ja antamalla niihin uusia näkökulmia. Työskentely on siis auttanut koko perhettä ja lähipiiriä, eikä tuki ole rajoittunut vain tukisuhteessa olevaan nuoreen. Sen merkitys mielialan kohoamiselle näyttäytyi myös kaikissa haastatteluissa. Osa haastatelluista kertoi itsetuhoisten ajatusten vähentyneen tukisuhteen alettua jopa niin paljon, että ovat saaneet lopetettua itsensä vahingoittamisen.

No siis oonha mä ny huomattavasti paljo rohkistunu että justii äsken ennen ku tultiin tänne (haastattelupaikkaan) ni vertailtiin niitä ekoja päiviä et mä olin iha hiljanen ja semmonen vähä pikkasen stressaantunu, mut sit nytte mä hoidan itte asioita ja käyn itte jossain syömäs ja kavereitten kaa meen tuola yksin. -H2

No siis se on kivaa, se on niinku auttanu, ja niinku auttanu mun vanhempiaki kaikis tälläsis asuntolahakemuksis ja kaikis tollasis ku mun pitää kohta mennä sinne uuteen kouluu ja kaikkee tollasta et kyl se on ollu ihan hyvä -H2

No ainaki sillee et ennoo viillelly pariin vuotee. Et kyllä se sillee on mun mielestä vaikuttanu aika paljonki. -H4

Haastatteluissa kävi ilmi, että tukihenkilösuhde ei ole tuonut nuorille uusia harrastuksia, mutta on tukenut jo aloitettujen harrastusten jatkamista, kuten esimerkiksi piirtämistä ja kuntosaliharjoittelua. Nuoret toivat esille tukihenkilön vaikuttaneen positiivisesti koulunkäyntiin, esimerkiksi haasteellisia tehtäviä yhdessä tekemällä.

Emmä mitää uutta oo alottanu mut kyl me joskus urheillaa. -H3

Ai fyysisee kuntoon? Emmä oo. pysyny samana, ei siinä oikee paljo mitää.. -H1

Fyysiseen toimintakykyyn nuoret eivät nähneet tukisuhteella suurta merkitystä. Joskus tapaamisten aikana on käyty esimerkiksi lenkillä, mutta ruokavalioon ja fyysiseen kuntoon sen ei nähty vaikuttavan.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa käsittelemme tutkimuksessa esille nousseita tuloksia sekä niiden yhteyksiä aiempiin aihetta käsitteleviin tutkimuksiin sekä peilaamme niitä tutkimuskysymyksiimme. Tutkimustulokset jaoimme kokemuksiin ja merkityksiä käsitteleviin tuloksiin. Saamiemme vastausten samankaltaisuus ja toistuvuus yllätti meidät, vaikka vastaajat olivat eri taustoista ja elivät eri elämänvaihetta.

Aloitimme haastattelut aina perustietojen kyselyllä kartoittaaksemme haastateltavien taustoja. Taustatiedot eivät kuitenkaan osoittautuneet oleellisiksi, joten niitä emme tuoneet tässä tutkimuksessa esille vastaajien paremman anonymiyden takaamiseksi. Nuoret osasivat vastata laajasti kysymyksiin, jotka koskivat heidän kokemuksiaan tukihenkilötyöstä sekä -suhteesta. Haastatteluissa tuli ilmi, että tukisuhteen pysyvyys vaikuttaa positiivisesti luottamuksellisen suhteen rakentumiseen. Kaikilla haastateltavilla tukihenkilö oli pysynyt samana koko työskentelyn ajan. Kuten Pirjo Jokinen (2011) on pro gradu -tutkielmassaan todennut, toimiva vuorovaikutussuhde on merkittävä osa onnistunutta tukihenkilötyöskentelyä. Tukisuhteen pysyvyys luo vankempaa luottamusta, joka osaltaan rakentaa toimivampaa vuorovaikutussuhdetta.

Tapaamisten luonne oli erilainen jälkihuoltonuorilla kuin avohuollon kautta asiakkaiksi tulleilla nuorilla. Tässä opinnäytetyössä nousi esille se, kuinka tuen tarve itsenäistyessä korostuu. Tämä sama ilmiö on tullut esiin myös Eveliina Hassisen ja Jenna Lensun AMK-opinnäytetyössä (2015). Jälkihuoltonuorten tapaamiset sisälsivät paljon myös kodinhoidollisia toimia sekä juoksevia virastoasioita, kun taas nuoremmilla toiminta oli osaltaan kevyempää.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin peilaten selvisi, että kokonaisuutena nuorten kokemukset tukihenkilötoiminnasta näyttäytyivät positiivisina ja se koettiin tärkeäksi, oli elämänvaihe mikä tahansa. Suurimmaksi tekijäksi nousi luottamuksellinen vuorovaikutussuhde tukihenkilön ja tuettavan välillä. Nuoret olivat tietoisia ammatillisen tukihenkilötoiminnan prosessista ja tuntevat sen osa-alueet. He osasivat nimetä omia tavoitteitaan, ja osasivat suusanallisesti kuvata tavoitteiden täyttymistä. Kaikki haastateltavat kertoivat tavoitteiden seuraamisen olevan säännöllistä yhdessä oman sosiaalityöntekijänsä kanssa.

Toiminnan kokonaisvaltaisuus oli positiivinen yllätys. Nuoret kertoivat tukihenkilön auttavan koko perhettä, eikä toiminta rajoitu vain tukisuhteessa olevaan nuoreen. Vertainen kohtaaminen on tutkimuksen valossa tärkeä tukipilari hedelmällisen suhteen rakentumiselle. Kuten Tuomikanta (2011, 30) ja Särkelä (2001, 31) kertovat, on vuorovaikutuksen synnylle tärkeää nuoren pyyteetön hyväksyminen ja aito kuuleminen. Tämä tarkoittaa sitä, että vuorovaikutustilanteet eivät voi olla ennalta suunniteltuja ja keskustelun tulee olla vertaista. Nuoret kokivat, että työntekijän maanläheinen ja epävirallinen presentaatio tapaamisilla helpottaa vaikeistakin aiheista puhumista ja luo osaltaan vankempaa luottamusta työntekijän ja asiakkaan välille. Tukihenkilö koettiin siis enemmän lämpimänä, tärkeänä aikuisena kuin lastensuojelun työntekijänä.

Korhonen (2012, 46-47) toi esille nuorten tarvitsevan apua esimerkiksi opiskelussa ja arkipäiväisissä asioissa, mikä näyttäytyi myös tässä opinnäytetyössä. Kaikissa vastauksissa nousi esille koulutus ja tukihenkilön positiivinen vaikutus opintojen loppuun saattamiselle. Nuoret osasivat eritellä lähitulevaisuuden toiveita ja tavoitteita, jotka painottuivat sosiaalisten taitojen karttumiseen ja opintoihin. Nuoret eivät nähneet tukisuhteen vaikuttaneen suuresti heidän ystävyys-suhteisiinsa, mutta perheiden ristiriitatilanteiden selvittämisessä tukihenkilön merkitys näyttöytyi suurempana.

Toimintakyky oli nuorille käsitteenä selkeästi haastavampi hahmottaa. Tässä tutkimuksessa toimintakyky on jaoteltu Pohjalaisen (2014, 3) ja Simosen (2010, 187-202) määritelmien mukaan sosiaaliseen, psyykkiseen, ja fyysiseen ulottuvuuteen. Sosiaalisen toimintakyvyn osiossa haettiin vastauksia vuorovaikutustaitoihin, osallisuuteen, opintoihin sekä ystävyys- ja perhesuhteisiin. Nuoret nostivat esille tukihenkilön positiivisen vaikutuksen rohkeuteensa toimia sosiaalisissa tilanteissa. Tämän osion luotettavuus oli osaltaan haasteellista, koska emme tiedä, vaikuttaako esimerkiksi henkinen kasvu vuorovaikutustaitoihin enemmän kuin tukihenkilösuhde. Pohjolainen (2014, 3) kertoo fyysisen toimintakyvyn koostuvan muun muassa liikuntaelimestöstä ja lihaksistosta, jota nuorten liikunnalliset harrastukset tukevat.

Fyysisen toimintakyvyn osalta nuoret nimesivät tukihenkilön merkityksen näyttäytyvän harrastustoimintaan kannustamisessa ja jo aloitettujen harrastusten jatkamisessa. Lenkkeily ja muu urheilu nimettiin osaltaan vaikuttavan positiivisesti nuoren fyysiseen kuntoon.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tullessa ajankohtaiseksi oli päivänselvää, että teemme sen parityönä. Olemme koulutuksemme aikana tehneet lukuisia tehtäviä eri opintojaksojen aikana yhdessä ja olemme huomanneet, että työskentelytapamme ja -tahtimme kohtaavat. Parityöskentely sopi meille, koska saimme näin motivoitua toinen toistamme. Opinnäytetyöaiheen valinta ei tuottanut erimielisyyksiä, vaan molemmille oli selvää, että aiheemme käsittelee lastensuojelua. Aiheen löytymisessä meni hieman aikaa, kun emme halunneet tutkia aihetta, jota on jo valmiiksi paljon tutkittu. Ammatillista tukihenkilötyötä on jonkin verran aikaisemmin tutkittu, mutta näkökulma on ollut enemmän työntekijälähtöinen. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli saada nuorten ääni kuuluviin.

Yhteistyötahon löytyminen oli helppoa, mutta haastateltavia tuntui olevan vaikea saada. Alun alkaen tarkoituksenamme oli saada haastateltavat lastensuojelun avohuollon puolelta, mutta haastateltavien vähyys laajensi skaalaamme myös sijaishuollon jälkihuoltonuoriin. Jälkikäteen ajateltuna tämä oli hyvä, koska huomasimme, että tukihenkilöllä on vielä suurempi merkitys jälkihuoltonuoren elämään.

Opinnäytetyötä tehdessämme vaihdoimme useaan otteeseen mielipiteitä ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta. Mielestämme tukihenkilötoiminta on muodoltaan tärkeässä asemassa hyvinvointiyhteiskuntamme sosiaalihuoltoa. Pohdimme kuitenkin sitä, onko työskentely ajoittain liian kevyttä ja tulisiko sille olla asetettuna tarkemmat raamit. Mielestämme on hienoa, että työtä saa tehdä omalla persoonallaan, mutta se ei saisi vaikuttaa työskentelyn laadukkuuteen. Jonkinlainen yhdessä sovittu toimintamalli takaisi laadukkaamman työskentelyn. Tukihenkilötyöskentelyn arvokkuus korostui mielestämme jälkihuoltonuorten kohdalla. Jäimme pohtimaan myös sitä, kuinka nuoret saataisiin liikkumaan aktiivisemmin ja tekemään terveellisempiä valintoja ruokailun suhteen. Tämä olisi tukihenkilötyöskentelyn ehdoton kehittämiskohde. Nuoret kertoivat, että tapaamisilla tehdään yhdessä ruokaa. Olisiko tähän mahdollista sisällyttää tietoja ja taitoja terveellisemmän ruoan valmistamisesta?

Sosionomin (AMK) kompetensseista tässä työssä läsnä oli oikeastaan kaikki muut, paitsi työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaamiseen liittyvät kompetenssit. Tärkeimmäksi tätä opinnäytetyötä tehdessämme mielestämme nousi sosiaalialan eettistä osaamista käsittelevät kompetenssit, kuten esimerkiksi ”osaa asettua yhteiskunnalliselta asemaltaan haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien puolelle” ja ”ymmärtää oman ihmiskäsityksensä ja arvomaailmansa merkityksen asiakastyössä”. Nämä kompetenssit nousivat tärkeään arvoon haastatteluja suoritettaessa sekä aineistoa analysoitaessa.

Opiskelutaustamme asetti oikeastaan ainoat erimielisyydet opinnäytetyön tekemiselle. Huomasimme esimerkiksi kirjoitustyylien poikkeavan toisistaan ja tämän luoneen joskus kiivaitakin väittelyitä. Aikataulujen yhteensovittaminen oli myös haasteellista molempien vuorotyön takia. Tämä laittoi meidät ajattelemaan erilaisia menetelmiä tehdä työtä, kuten esimerkiksi kirjoittamista videopuhelun välityksellä.

Aineistonanalyysivaiheessa huomasimme, että haastattelumme olisi voinut olla vielä laajempi, ja käsitellä myös sitä, kuinka paljon nuoret saavat kotoa tukea. Tämän ansiosta olisimme saaneet paljon arvokasta tietoa siitä, vaikuttaako kotoa saatu tuki työskentelyn luonteeseen. Laajemman tutkimuksen tuottamiseksi olisi tarvittu suurempi joukko haastateltavia. Nyt tutkimus jäi osaltaan suppeaksi haastateltavien määrän ollessa vähäinen.

Samansuuntaiset ajatukset opinnäytetyöstämme näyttäytyy mielestämme yhtenäisenä lopputuloksena, johon olemme molemmat tyytyväisiä. Aikataulullisista ongelmista huolimatta saimme tehtyä opinnäytetyön aiemman suunnitelmamme mukaisesti. Motivaatiomme työn tekemiseen oli molemmilla yhtä korkea, joten kummallekaan ei tuottanut ongelmia viettää vapaapäiviä opinnäytetyön parissa.

Jälkihuollon ikärajan nosto luo mielestämme loistavia uusia jatkotutkimusmahdollisuuksia, kuten esimerkiksi jälkihuollon kehittämistyö. Olisi myös mielenkiintoista selvittää, onko jälkihuoltonuorten osallisuudessa eroa ikätovereihinsa nähden. Ehkä tutkimme tätä vielä itse lisää mahdollisissa jatko-opinnoissamme.

LÄHTEET

Aaltio, E. 2013. Hyvinvoinnin uusi järjestys. Helsinki: Gaudeamus.

Araneva, M. 2018. Lastensuojelun perhehoito. Helsinki: Alma Talent Oy.

Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimissä. 4. uud. p. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Eronen, T. 2012. Lastenkoti osana elämäntarinaa – Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavana: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66881/978-951-44-8754-5.pdf?sequence=1>

Eskola, J. & Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa: R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 27-50.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino.

Hassinen, E. & Lensu, J. 2015. ”Mut se tosiaan auttaa ihmisiä, tuo tukihenkilö”: Jälkihuolto nuorten kokemuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta. [Verkkójulkaisu]. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu, kansalaistoiminta ja nuorisotyö. Opin näytetyö. [Viitattu 5.8.2019]. Saatavana: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/103544/HassinenLensu2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

HE 252/2006 Hallituksen esitys eduskunnalle lastensuojelulainsäädännön muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Helton, L R. & Smith, M. 2014. Mental health practice with children and youth: A strengths and well-being model. [Verkkokirja]. Hoboken: Routledge 2014. [Viitattu 27.3.2019]. Saatavana Ebsco eBook Collection -palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.

Hipp, T. & Pukkio, S. 2016. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

- Hjerppe R. 2011. Hyvinvointi, hyvä elämä ja onnellisuus. Teoksessa: O. Kontula. Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 212-213.
- Jokinen, P. 2011. Jälkihuollossa olevien nuorten kokemuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 5.8.2019]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24885/graduloppu.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. 2015. Sensitiivinen tutkimuksessa; Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. Tallinna: United Press Global.
- Kananen, J. 2008. Kvali: Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karvonen, S., Moisio, P. Simpura, J. & Heikkilä, M. 2008. Suomalaisten muuttuvat elinolot. Teoksessa Moisio, P., Karvonen S., Simpura, J. & Heikkilä, M. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 28– 37.
- Korhonen, A. 2012. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Helsinki: Erityishuoltojärjestöjen liitto Ehjä ry.
- Kukkonen, R., Hanhinen, H., Ketola, R., Luopajarvi, T., Noronen, L. & Helminen, P. 2001. Työfysioterapia: Yhteistyötä työ- ja toimintakyvyn hyväksi. Helsinki: Työterveyslaitos
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka; Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- L 21.12.2016/1285. Nuorisolaki
- Lahtinen, P. 2003. Ihminen on tärkein instrumentti – työnohjaus omaehtoisessa tukihenkilötyössä. Vantaa: SMS-Tuotanto Oy.
- Lastensuojelun keskusliitto. Ei päiväystä. Mitä teemme. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.7.2019]. Saatavana: <https://www.lskl.fi/lapsen-oikeudet/mita-teemme/>

- Myllymaa, T & Porkka, S-T. 2008. Tukihenkilön peruskoulutus. Opas kouluttajalle. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.
- Nieminen, S. 2009. Merikratoksen ammatillinen tukihenkilö – avohuollon ohjaaja. Teoksessa: I. Tanskanen. & E. Timonen-Kallio (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turun ammattikorkeakoulu. 113–121. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 44.
- Nuotio, J. & Miettinen, M. 2011. Tukihenkilötoiminta sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä. Teoksessa: P. Lundbom & J. Herranen (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. 191–203. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C. Oppimateriaaleja 24, 2011.
- Nurmo, I. 2009. Nuoren kohtaamisen vaiettu vaikeus ja herkkä hauraus. Teoksessa: T. Purjo (toim.) & J. Kuusela. Tappelusta jutteluun – nuoren kohtaamisen taito. Helsinki: Non Fighting Generation. 121–122.
- Nyman, E. 2003. Tukihenkilön taskumatti. Helsinki: Työväensivistysliitto.
- Pohjolainen, P. 2014. Toimintakyvyn laaja-alainen arviointi – ikäinstituutin toimintakykymalli ja sen sovellukset. Teoksessa: P. Pohjolainen (toim.) Ajatuksia toimintakyvyn arviointiin ja tukemiseen. Helsinki: Ikäinstituutti. Oraita 1/2014, 1-25.
- Ruoppila, I. 2002. Psyykkisen toimintakyvyn tukeminen. Teoksessa E. Heikkinen & M. Marin (toim.) Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 119-150.
- Räty, T. 2012 Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.
- Savolainen, I. 2019. Eduskunta hyväksyi lain lastensuojelun nuorten jälkihuollon ikärajan nostamisesta. [Verkkolehtiartikkeli] Yle. [Viitattu 10.8.2019]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-10695987>
- Shemeikka, J. & Virkkala, N. 2009. Nuoren kanssa kulkien: Sarpat Oy:n ammatillisen tukihenkilötoiminnan tarkastelua. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 5.8.2019]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4410/SHEMEIKKA%20_VIRKKA_ALA.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Simonen, M. 2010. Sosiaalisen toimintakyvyn arviointitilanne tutkimushaastattelussa. [Verkkolehtiartikkeli]. Gerontologia 24 (2), 187-202. [Viitattu 5.8.2019]. Saatavana Elektra-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Särkelä, A. 2001. Välittäminen ammattina. Tampere: Vastapaino.

- Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Sosiaali- ja terveys- alan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 65. Helsinki: Gummerrus Oy.
- Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOY.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 4.6.2019a. Lastensuojelun avohuollon asiakkaana olleet lapset ja nuoret vuosina 1996-2018. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.6.2019]. Saatavana: <https://www.slideshare.net/THLfi/lastensuojelu-2018-tilasto>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Päivitetty 4.6.2019b. Lastensuojelu 2018. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.8.2019]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Ei päiväystä. Tukihenkilöt. [Verkkosivu]. [Viitattu 9.9.2019]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet/tukihenkilot>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Päivitetty 15.3.2019. Mitä toimintakyky on. [Verkkosivu]. [Viitattu 5.8.2019]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>
- Toivonen, V-M. 2017. Lapsen oikeudet ja oikeusturva: Lastensuojeluasiat hallintotuomioistuimissa. Helsinki: Alma Talent Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Tuomikanta, A. 2011. Tukihenkilötoiminta lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Pori. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma.
- Unicef. Ei päiväystä. Lasten oikeuksien sopimus kokonaisuudessaan. [Verkkosivu]. [Viitattu 9.9.2019]. Saatavana: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Waterhouse, L. & McGhee, J. 2015. Challenging child protection: New Directions in Safeguarding Children. [Verkkokirja]. London: Jessica Kingsley Publishers. [Viitattu 15.7.2019]. Saatavana: Ebsco eBook Colletion. Vaatii käyttöoikeuden.

Widerberg, K. 2002. Kvalitativ forskning i praktiken. Lund: Studentlitteratur.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 2. Tutkimuslupahakemus

Liite 3. Kirjallinen suostumus haastatteluun

Liite 1. Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Jasmiina Salmenautio ja Karolina Koppelomäki

1. Millaisia kokemuksia Etelä-Pohjalaisilla nuorilla on ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta?
2. Millaisen merkityksen toimintakykyyn Etelä-Pohjalaiset nuoret antavat ammatilliselle tukihenkilötoiminnalle?

Perustiedot

- Ikä?
- Sukupuoli?
- Tukisuhteen kesto?

Tukisuhde toimintana (kokemuksia)

- Onko tukisuhde ollut pysyvä? Koetko pysyvyyden/vaihtuvuuden hyväksi? Saitko vaikuttaa?
- Minkä kanavien kautta tavoitat tukihenkilösi ja kuinka hyvin koet hänen olevan tavoitettavissa?
- Kuinka usein tapaat tukihenkilösi kanssa?
- Mitä teette tapaamisilla?
- Kuka suunnittelee mitä tapaamisilla tehdään?
- Minkä sinä itse koet olevan toiminnan tavoite? Kuinka tavoitteita seurataan?
- Miten olet kokenut tukihenkilötoiminnan?

Tukihenkilösi ja sinä (kokemuksia)

- Miten olet kokenut tukihenkilön auttaneen sinua?
- Mitä tukihenkilösuhde on antanut sinulle?
- Millaisena olet kokenut sinun ja tukihenkilön välisen suhteen? Miten tulet hänen kanssaan toimeen?

Sosiaalinen toimintakyky (merkityksiä)

- Mikä merkitys tukihenkilösuhteella on sosiaalisille taidoillesi?
- Mikä merkitys tukihenkilösuhteella on sinun osallisuuteesi? → Koetko kuuluvasi johonkin ryhmään?
- Mikä merkitys tukihenkilösuhteella on sinun harrastustoiminnallesi?
- Mikä merkitys tukihenkilösuhteella on opintojesi etenemiselle?
- Mikä merkitys tukihenkilösuhteella on ystävyys- ja perhesuhteillesi?

Psyykinen toimintakyky (merkityksiä)

- Mitä toiveita ja tavoitteita sinulla on lähitulevaisuudellesi?
- Mikä merkitys tukihenkilösuhteella näiden toteutumiselle on?
- Mikä merkitys tukihenkilösuhteella on ollut mielialaasi ja itseluottamukseesi?

Fyysinen toimintakyky (merkityksiä)

- Mikä merkitys tukihenkilöllä on ollut fyysiseen terveyteesi?
- Mikä merkitys tukihenkilöllä on ollut fyysiseen kuntoosi?
- Mikä merkitys tukihenkilöllä on ollut ruokavalioosi?

Liite 2. Tutkimuslupahakemus

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS		
Hakijoiden tiedot	Nimi Karolina Koppelomäki	
	Sähköposti karolina.koppelomaki@seamk.fi	
	Puhelin 044-9990004	
	Nimi Jasmiina Salmenautio	
	Sähköposti jasmiina.salmenautio@seamk.fi	
Puhelin 045-3405559		
Oppilaitos Seinäjoen ammattikorkeakoulu		
Koulutusohjelma Sosionomi (AMK)		
Tutkimus	Tutkimuksen nimi Etelä-Pohjalaisten nuorten kokemuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta	
	Tutkimuksen taso Opinnäytetyö	
	Lyhyt kuvaus tutkimuksesta Tutkimuksemme tavoitteena on tutkia Etelä-Pohjalaisten nuorten kokemuksia ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta sekä sen merkitystä heidän toimintakykynsä. Aineisto kerätään teemahaastattelulla Familiar Oyn kautta löytyviltä vapaaehtoisilta haastateltavilta. Kerätty aineisto analysoidaan teemoittelemalla.	
	Tutkimustapa/-menetelmä Haastattelu	
	Tutkimuksen kohdeyksikkö Familiar Oy	
	Tutkimuksen ohjaaja ja yhteistiedot Lehtori Mirva Siltakorpi mirva.siltakorpi@seamk.fi, 040-8302159	
	Aineiston keruu aika Kevät 2019	Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika Syksy 2019
	Allekirjoitus Päiväys 5.2.2019	Allekirjoitus Marian Nieminen

Liite 3. Kirjallinen suostumus haastatteluun

KIRJALLINEN SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

Karolina Koppelomäki ja Jasmiina Salmenautio Seinäjoen ammattikorkeakoulusta toteuttavat haastattelututkimuksen Etelä-Pohjalaisten nuorten kokemuksista ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta. Haastattelu on osana sosionomiopintojen opinnäytetyötä.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Antamiani tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja anonyymisti niin, ettei minua voida tunnistaa valmiista tutkimusraportista. Haastattelutiedostot tuhoetaan tutkimuksen päätyttyä.

Haastateltavan lupa

Minä, _____ (nimi) osallistun tutkimukseen vapaaehtoisesti ja antamiani tietoja voidaan käyttää raportin kirjoittamisessa.

Päivämäärä ja paikka: _____

Allekirjoitus: _____

Huoltajan lupa, mikäli tutkimukseen osallistuva nuori on alle 18-vuotias

Annan nuorelleni _____ (nimi) luvan osallistua tutkimukseen.

Päivämäärä ja paikka: _____

Allekirjoitus: _____

Ystävällisin terveisin,
Karolina Koppelomäki ja Jasmiina Salmenautio

Mikäli Sinulle ilmenee kysyttävää tutkimuksesta, vastaamme mielellämme tiedusteluihin.

karolina.koppelomaki@seamk.fi

jasmiina.salmenautio@seamk.fi

Työmme ohjaajana toimii Seinäjoen ammattikorkeakoulun lehtori Mirva Siltakorpi